

ЛІТОПИС

ЧЕРВОНОЇ КАЛУЖИ

1938

„Літопис Червоної Калини“.

Умови передплати:

Річна передплата вносить	зол.	13.—
Піврічна передплата вносить	„	7.—
Чвертьрічна „	„	3.50
Ціна поодинокого числа	„	1.20
Для членів „Червоної Калини“ чвертьрічно	„	3.—
П. Т. Передплатники з Чехословаччини платять таку саму передплату, з інших країв річно	зол.	14.50

Точні П. Т. Передплатники отримують безплатний додаток в долучених до кожного числа аркушах.

Передплату просимо слати виключно чеками **Пром. Банку** ч. конта 506.778.

Адреса Редакції і Адміністрації: „ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ“,
Львів, вул. Зіморовича 12. почт. скр. ч. 43.

ПАМ'ЯТІ ВОЖДА УГА.

З ініціативи і заходами Ділового Комітету Похоронів Генерала Мирона Тарнавського появилася у Видавництві „Червона Калина“ Пропагандна Книга-Альбом „ПАМ'ЯТІ ВОЖДА УГА“.

В I. частині Альбому колишні адютанти та товариші зброї В. Старосольський, Л. Лепкий, Р. Купчинський та Др. Лаліїв описали повне трудів на службі Батьківщині життя Генерала, а ред. І. Дурбак описав докладно перебіг його величавих Похоронів.

В I. частині Альбому поміщені світлини з воєнних та післявоєнних часів життя Генерала, а в II. частині на 30 сторінках світлини з останньої дороги Локійного Генерала.

Альбом виданий старанно на добірному папері стане цінною пам'яткою для б. підкомандних Локійного Генерала та для цілого українського громадянства.

Ціна примірника зол. 5., з пересилкою зол. 5.50., для членів „Червоної Калини“ зол. 4, з пересилкою зол. 4.50.

ЛІТОПИС

ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ

ІЛЮСТРОВАНІЙ ЖУРНАЛ ІСТОРІЇ ТА ПОБУТУ

Х. Річник

ЧИСЛО 12.

ГРУДЕНЬ

1938

УКРАЇНЬСЬКА СОТНЯ В УЖГОРОДІ В Р. 1920.
Командант пор. Александер Заворотюк.

Перші революційні проблиски на Карпатській Україні у 1918 р.

Написав: М. Творицло.

Українці в межах Угорщини переходили у всіх майже часах національного життя дуже важку недолу. Та вже найтяжчу у світовій війні. У 1916 році заборонено уживати в церковних навіть школах української азбуки, поручено уживати в церквах книги писані тільки латинкою, заведено григоріянський календар, в церквах влада поручила запроваджувати крок за кроком малярські Богослуження, а в школах заборонила науку навіть релігії в рідній мові. Нарід закостенів. Здавалося, вже не проявляє життя.

Та ось вістки зпоза Карпат. Там у Києві український нарід творить свою державу. Йдуть чутки, що галицько-українські посли зажадали, щоби закарпатських українців злучити з галицькими в одно, а тільки малярський президент міністрів Др. Векерле заявив в коронній раді, що ніколи малярський нарід не згодиться, щоби об'єднувати Угорщину.

І ось вже знову нові вістки. Угорщина програє війну. Їй грозить катастрофа. Українське село вже реагує на ці вістки. Для справдження цих вісток о. Волошин і проф. Бокшай висилають потайки 15. жовтня 1918 р. проф. Штефана до Відня, щоби розвідався в українців (у Д-ра Петрушевича) про те, що їм робити. Але конкретної відповіді не міг він дістати. Умовилися, що зїдуться дня 2. листопада в Будапешті. Приїде Д-р Смаль-Стоцький і подасть, що треба буде робити. Але не зїхалися. Уже в дні 27. жовтня Австро-Угорщина розвалилася, вже румуни, серби, хорвати, німці і словаки зачали відриватися від Угорщини.

А українці? І цей закостенілий селянин також взявся скидати ярмо. Кожне село моглоб оповісти свою історію, колиб хтось схотів послухати і списати. У кожному селі вже перші дні розвалу стали днями полагоджування найбільших справ. Села одно за одним скидали воєнних малярських комісарів й урядовців, установляли Народні Ради.

Колиж малярські ватаги зачали в кілька днів по розвалі наново підносити голову, селяни взялися творити свої оборонні міліційні т. зв. народні гвардії і роззброювали напасників нераз при гарячих боях. По всіх селах йшли кличі — до України! Нажаль не явився у перших початках ніхто з організаційним розмахом і з душею відповідною до настроїв мас, щоби зміг зєдинити всі ті сільські міліції в українську армію і щоби опанувати південні карпатські склони. Одинокі ясінсько-рахівський округ зумів зорганізувати якслід свою міліцію, створити власне військо. Тому не диво, що по селах ждали на прихід українських військ зпоза Карпат. Та кривдячим булоби твердження, що не було тоді на Закарпатті людей до проводу. Був Д-р Брацайко, був о. Волошин, Клочурак і другі, що зачали організувати нарід. Одначе першим, що зачав цю організаційну працю був о. Еміліян Невицький, парох з Уяка спішської землі, тобто з тої країни наших земель, що висунулась найдалі на захід, бо під самі майже Татри.

Тут на окраїнах наш нарід довідався найскорше

про те, що Австроугорщина вже не існує. Тут на Спішу вже в дні 28. жовтня 1918 р. творяться місцеві українські організації. Організатор Невицький з нараженням свого життя їздить від села до села, а дедалі пише письма, що треба на зразок словаків відірватися від Угорщини. А куди приєднатися? Він дістає з усіх усюдів письма: до України. Він творить наборзі комітет і скликує всіх на віче до Любовні на день 8. листопада. При ньому працюють уже Михайло Мигалич, Йосиф Рибович, Петро Шима, Д-р Еміліян Торонський, Іван Мурцко, Іван Чаґда, Д-р Микола Завадський і інші. Усі вони вспіли у кількох днях перевести організації не тільки по селах Спіщини, але і в поблизьких сторонах Шарищини. Округи Бардієво, Свидник, Строків, Лаборці, Гуменний відгукнулися якслід. Всюди вдалося проголосити, що в дні 8. листопада відбудеться в Любовні віче. І воно відбулося. Величаво. Явилися непроглядні маси народу. Невеличке це, але гарне містечко над Попрадом. Не виділо воно ще такого величавого здвигу українського народу від непамятних часів. Народ плив з усіх сторін до міста, а в порядчики відпроваджували на старинний замок Любовні, що гордо глядів на всі сторони долини Попраду та на гори. Не надіялися старинні мури ніколи, що прийде такий час, а в них зберуться на віче вільні внуки і правнуки тих дідів і прадідів, що колись під примусом панської нагайки будавали їх своїми мозолистими спрацьованими руками.

Вже довго освічували ранні промені замкові вежі, а народ ще плив та плив. Нараз задзвонив вічевий дзвін, як колись на вічах українських предків.

Віче відкриває о. Невицький. Посипалися палкі промови. Ось виступає на трибуну і голосить слово М. Михалич. Той поважний патріот складає на державні цілі свого народу першу тисячку корон і кличе: Хай мільони виростуть з цієї скромної лепти на те, щоби наш нарід міг приплисти до пристані свободи. Од Любовні аж по Сигіт до святої боротьби за свободу! І посипався гріш на народній жертвенник. Не пожалів жертви навіть найбідніший, бо це твориться нове життя. Вибрано тоді Українську Народню Раду, на якій чолі станув о. Невицький і 23 членів ради. Поручено їй вести боротьбу за незалежність українського народу. Одушевлені вічевики понесли з собою віру в те, що вже не вернеться малярське ярмо. Вість про це віча рознеслася скоро аж поза Пряшів, Ужгород, Мукачів, Хуст, аж до Сиготу.

Коби найшовся хтось — казав тоді о. Невицький, — що обнявби військову команду, тоді творимо армію. А я на цьому не розуміюся. Хіба прийдеться йти з хрестом у руках і творити хрестоносний похід за визволення зпід гнобителів.

Одначе йому прийшло вже незадовго зводити боротьбу не з ким іншим, а з Пряшівською капітулою і з єпископом Новаком, що станув на ґрунті малярської державности.

Українська Робітнича Сотня при Чхсл. Зал-Дорож полку в Пардубицях

Написав: Др. Іван Стадник.

В Чехах схоронилося кільканацять тисяч останків УГА. Частина стрільцтва і старшин перебувала на роботах у різних сторонах Чехії при їх частинах військових, або інших установах. Між іншими була в Пардубицях одна робітнича сотня з останків УГА. при чеськім залізно-дорожнім полку.

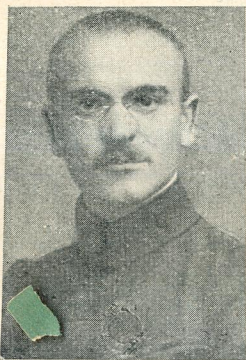
Сотня була зорганізована цілком на військовий лад. Мешкали стрільці в 4 четах, кожна осібно в військових бараках, так як і чеське військо. Цілий тиждень стрільці були заняті при роботі при тім полку (переносення і перевоження різних матеріалів). Субота була вільна від роботи, а за це відбувалися вправи сотенні на військовій площі під кмдою своїх старшин, яких в сотні було найменше двох, а було і 4-ох.

Харч такий самий як у чеського війська, платня по 2 кч. денно для стрільця, виплачувана що 10 днів.

Сотня мала свою крамницю, з доходів якої покривала видатки на часописи, книжки і тд.

Сот. Іван Стадник.

Пдхор. Володимир Блюй.

При сотні проваджено курс для неграмотних і вкінці не було жадного неграмотного. Число стрільців вагалосся між 150 і 100.

Стрільцтво було високо ідейне. Та власне сотня перша зложила дуже поважну лепту на допомогу голодуючому населенню України, а за її приміром лішли інші сотні і вся еміграція так військова, як і цивільна.

Формальна назва сотні була: Українська Робітнича Сотня при чхсл. залізно-дорожнім полку в Пардубицях.

Сотня зістала звинена враз із звиненням всієї військової еміграції в Чехах.

Я, як кмдт тоїж сотні виїхав скорше з Пардубиць, бо в другій половині 1922 р., передавши

„Українська Робітнича Сотня“. Ужгород, 1921 р. Командант: сот. д-р Евген Давидяк.

Частина сотні, т. зв. „Українська Робітнича Сотня при чсл. залізнодорожнім полку в Пардубицях“, під командою сотника Івана Стадника.

кмд-у чет. пок. М. Цимбурському згл. насамперед пор. Лисому, а в заступстві тому четареві.

При відході залишив у касі з доходів сотенної крамниці ок. 6.000 Кч. на підмогу стрільцтва тоїж

сотні, чи для наглих випадків.

Ті короткі дані подаю для збереження в пам'яті нашої минувшини.

Емігрантська світлина

Написав: *Степан Лисак.*

З датою травня 1921 року тільки одна в мене заховалась. Світлина з побуту УГА в Чехословаччині. Я її зарамував над моім столом на вічний спомин. На пам'ять тим, що прийдуть по нас.

На світлині пів сотні стрільців і старшин з частини генерала Кравса.

Мала горстка тих вояків, що недавно тому на рідних землях у кровавій заграві падали на фронтах ранені і знову вставали на ноги „готов“ — бились проти всіх і так творили своїми чинами величну легенду своєї Батьківщини.

Декоотрих друзів по зброї я ще й досі ношу в добрій пам'яті. А тих інших — хоч як морочу голову, не можу ніяк пригадати їх славні прізвища.

Остали мені на моїй світлині тими вояками без імен... Однак я їх добре знаю. Чи можна забути? Ясні стрілецькі обличчя, хрещені вогнем на всіх боєвищах, я пізнав би на гони з далека, хоч від тої пори, що нас світлено, на головах чуприна біліє літами... При першій стрічі з радости стиснув би їм кріпко руки, глянув до віч і запитався: „Де Ти, Петре, Іване, Василю? — Не помиляєш? Ох, як Ви постарілися. Чи памятаєте?“ Та здається мені, що я уже їх не стріну ніколи.

Пропали десь в широкому світі.

З нашого минулого тільки нам світлина залишилась. І не раз я вечорами ходжу, блукаю по столиці чужої держави, думаю про них — слідкую по людях очима і межі тисячами мешканців

міста я не стрінув ані одного колишнього друга з моєї світлини.

Стрілецька братія уже давно заміняла сірі однострої за емігрантські блюзи і роспорошилась по цілому світі. Виїхали до ріжних держав та — ген за океан, інші орють і сіють в рідному краю, а останні, більша їх частина, залишилась тут в Чехословаччині.

Розкинені по всіх закутинах, забуті своїми, та й тяжко заробляють на кусок твердого...

Жиють забуті і так умирають. А скільки ми уже їх поховали! Тверді літа косять стрілецькі ряди, один за одним відходить в Неповоротне. Лише з моєї світлини тут у Чехословаччині умерло їх вісім. Їх імена: Бунчужний І. Ковальчук, стр. П. Штефанік, булавний Хоміцький, четар І. Чупко, стр. Данилишин, стр. Остапчук, стр. Козоріг, та недавно помер і наш командант от. Іван Дичка.

І деб ви не прийшли, всюди знайдете на чужих кладовищах непомітну стрілецьку могилу.

Сплять вічним сном на чужині й ніхто за них не згадає, тільки їх діти — чужинецьких мамів. Якщо й вони не відчужаться, то будуть споминати на тих могилах, що їх батьки були колись вояками Української Армії.

Нехай Вам мої друзі буде чужа земля легка! А тим стрільцям, що десь жиють в краю й на чужині, — що зі мною вірили і вірять — шлю мій палкий привіт.

Світлина немов жива до мене промовляє: Друзі, де Ви? Відгукніться.

Сторінка до історії V Сокальської Бригади

Полева лічниця в Сокалі

Написав: *Андрій Назар*, б. хор. УГА.

Розвал Австрії застав мене в кадрі 30. австр. п. п. в Замості. По повороті до родинного села Лещатова в Сокальщині зараз другого дня поїхав я до Сокаля на всенародне віче і там стрінув знайомих старшин з італійського фронту і деяких товаришів зі шкільної лавки (Максимець, покійний Вець, Лука Сич). Починалася нова праця на своїм полі: Організувався сокальський „гарнізон”, що був початком пізнішої V. Сокальської Бригади. Праці було багато — в кожній ділянці, годі було відпочивати.

Повстала Повітова Військова Команда. Командантом назначено сотн. Охримовича. Товаришів-учителів приділено до організування і ведення канцелярських відділів. Мені припала інша праця. Треба було організувати Полеву Лічницю. В тім напрямі мав я деякий досвід і сотн. Охрим поручив мені перевести і налагодити цю конечну справу.

Матеріяли були на місці. В Сокалі була австр. Полева Лічниця; залишила вона майже все потрібне до уладження Лічниці: ліжка, постіль, білля, дві великі скрині ліків, перевязочний матеріал, однак заки мені передали його, багато дечого вже бракувало...

При допомозі дібраних людей уладив я кімнату недужих в салі польського „Сокола”, а коли цілий будинок забрали на квартири для стрільців, провізоричну лічницю перенесено до приватного дому близько „Червоної Школи” (так звали хлопця виділову школу).

До праці в Лічниці ангажовано місцевих лікарів: Др. Мацейовича, Др. Уріха (жид). Треба признати, що вони виконували свої обовязки безплатно і з повною посвятою. Др. Уріх заразився п'ятнистим тифом і помер в грудні 1918 р.

В першій половині листопада зголосився до праці в Лічниці полковий лікар німець Др. Франц, котрий не встиг відїхати разом з австрійськими відділами. Був коротко, бо по отриманню дозволу з Нач. Команди виїхав до Відня. По заняттю Львова поляками приїхав до Сокаля пор. лікар Др. М. Музика зі студ. мед. Степаном Кривокульським. Починались бої з поляками, що напірали на наші позиції від півночі і заходу. Прибувало щораз більше ранених стрільців. Треба було поширити Лічницю. Перенесено її до будинку жіночої школи.

В другій половині грудня 1918 р. прибув до Сокаля пор. лікар Др. Сосенко (помер на червінку в лютім 1919 р. в шпиталі в Одесі). Лікар Др. Музика відійшов до Начальної Команди. Др. Сосенко був начальним лікарем і командантом Полевої Лічниці аж до її ліквідації перед переходом за Збруч.

В жіночій школі в Сокалі мали ми вже тоді справжню лічницю з операційною салею і апти-

кою. Місць було около 200. При тім мали ми ще одну кімнату в міськім Загальнім Шпиталі, де ранених доглядали цивільні лікарі-поляки: Директор шпиталю др. Вайгель і лікарка Др. Дибовська.

Доглядачками ранених і хорих в нашій Полевій Лічниці зголосились безкорисно учительки жіночої школи сестри Феліціанки.

Про харчі для Лічниці дбала Повітова Команда; також Горожанський Комітет Пань під проводом п. п. Тисовської і Комаринської віддав нам велику прислугу в постачанню харчів, а головно білля. Громадські Комітети по селах збирали і привозили до Лічниці рільні продукти, хліб, набіл тощо.

Події на фронті розвивались некорисно для нас. Фронт зближався до Сокаля... Треба було перенести Лічницю до Тартакова, 9 км на схід від Сокаля. Улаштували її в палаті місцевого дідича Урбанського. Відділ в Загальнім Шпиталі в Сокалі залишився. Приїхали також доглядачки с. с Феліціанки.

В другій половині січня 1919 р. прибули до нашої Лічниці дві доглядачки німки, сестри Черв. Хреста, приділені Начальною Командою (Сан-Шефом).

Кожного дня прибували до Лічниці ранені і хорі стрільці... Команда Лічниці була змушена зайняти будинок місцевої школи. Там умістили також аптику.

В тих часах що раз частіше прибували до Лічниці хорі на п'ятнистий тиф. Були вже випадки і в Сокалі, але рідко. В Тартакові назначено одну кімнату з кільканацятьма ліжками для „тифозних”. Ніколи не було вільного місця... Лікар Др. Сосенко з повною посвятою опікувався хорими; найліпшим доказом його дбайливої опіки було, що за цілий час перебування Лічниці в Тартакові не мали ми ані одного смертного випадку.

В квітні 1919 р. перенесли студ. мед. хор. Степана Кривокульського до Начальної Команди, а на його місце прибув студ. мед. Володимир Кривокульський, брат Степана.

Під напором ворога подавався наш фронт на схід. Треба було евакуувати Полеву Лічницю з Тартакова. Усе майно спаковано на вози (командантом обозу і адміністр. старшиною був тоді булавний ст. десятник Микитка), на осібні вози посаджено легко хорих і ранених (тяжко хорих і ранених під ту пору не було!) і Полева Лічниця подалася у довгу дорогу...

По Чортківській офензиві Полеву Лічницю V. Сокальської Бригади розформували. Майно Лічниці передали Сан-Шефові І. Корпусу д-рові Яцикові (помер на Україні на п'ятнистий тиф), Др. Сосенка іменували Сан-Шефом V-тої, опісля IX Бригади. Мене назначив Корпусний Сан.-Шеф лікарем І куреня IX Бригади.

Генерал-Полковник Олекса Галкин

Написав: *Леонід Бачинський*. б. старшина Військ. Мін. УНР,

Входить у звичай серед наших ворогів кожний прояв українського визвольного руху звязувати з якоюсь чужою акцією. В чужій, ворожій нам пресі дуже часто читаємо, що геройські змагання нашої Армії і чин державно-творчий їх провідників слід приписувати чомусь випадковому, як щось не оформлене або як поміч якоїсь з інших держав.

Не раз читаємо, що в рядах Української Армії були самі некваліфіковані люди, що власне задля браку досвідчених командантів понесли ми поразку у визвольній боротьбі.

Об'єктивний глядач цілоти подій з погордою відкине оттакі твердження і безумовно ствердить, що наша Армія мала відвагу, лицарство і велику любов до своєї Батьківщини.

Певно, було в нашій Армії багато молодих людей, повних запалу і завзяття, може без широкого досвіду, але також правда, що мали ми високо кваліфіковані сили і то чистої української крові. В кожному томі „За Державність” уміщено цілий ряд портретів наших визначних командантів.

В тій галерії портретів почесне місце належить і генералові - полковникові Української Армії Олексі Галкину.

Народився він 21. вересня 1866 р. на Київщині. Як однорічна дитина стає вже сиротою. Виховання своє завдячує своїй матері українці. Вона віддає сина до Київського кадетського корпусу і молодий Галкин з визначенням кінчає в нім науку в 1885 році.

Спеціальне військове підготування одержує в Петербурзі у військовій школі, яку кінчає знов з визначенням. Прізвище його уміщують на мармурову таблицю і вже тогож року дістає перше підвищення до рангі підпоручника. Приділюють його, як молодшого старшину, до ляйб-гвардії Волинського полку.

По трьох літах складає конкурсний іспит до Академії Генерального Штабу. Тут з поновною нагородою кінчає в 1893 році вищі фахові військові студії і в ранзі штабс-капітана зістає приділений до сталого складу старшин Генерального Штабу.

Аж до війни полишається тут і виповнює різні припоручення: старшого адютанта в штабі дивізії в Любліні до 1897 р., обер-старшини для особливих доручень при штабі корпусу до 1899 р., далі як штабовий-старшина у Варшавській окрузі до 1902 р. Тогож року іменований начальником штабу дивізії в Ченстохові. В 1910 році стає вартовим генералом Варшавської округи і з початком війни 1914 року займає тойже уряд на Північно-Західньому Фронті. До відзначення генералом коман-

дував 1 рік сотнею, 4 місяці куренем, 6 літ полком і 3 місяці бригадою.

Служив у піхоті, кавалерії і артилерії. Від 1903 року є полковником, від 1910 генералом-хорунжим, від 1915 генералом-поручником. До революції дістає всякі вищі нагороди, включно до Білого Орла.

В 1917 році зголосився до Держ. Секретаря Військових Справ бл. п. С. Петлюри і дістав припоручення до українізації частин Півн. Зах. Фронту.

24. квітня 1918 року дістає призначення Начальника Головного Штабу і одночасно члена Укр. Військової Ради. В грудні, з наказу Головного Отамана, займає посаду начальника канцелярії Військового Міністерства аж до червня 1919 р., коли під ст. Білою біля Тернополя поїзд Військового Міністерства попав до полону. Майже рік перебуває інтернований. Далі Гол. Отаман поручає йому провід в Головній Мобілізаційній Управі; в році 1920 виконує обовязки віце-міністра Військових Справ, потім міністра і при кінці тогож року перебирає пост Міністра Військ. Справ.

В січні 1921 р. генерал О. Галкин просить звільнити його від обовязків Військового Міністра. По трьох місяцях. Гол. Отаман, як Голова Директорії звільняє його з причини підірваного здоровля від обовязків і в імені УНР висловлює повне признання за усі понесені ним труди.

В 1923 році за заслуги по формованню Армії та її організації дістає підвищення в рангу Генерала-Полковника Ген. Штабу.

За час чинної служби при Українській Армії переніс усі походи, евакуації та мандрівки по землях України: з Києва до Винниці, потім до Кам'янця Подільського, далі до Рівного, Шепетівки, Верби, Золочева, Тернополя, знов до Кам'янця Подільського, а далі назад до Підволочиськ й Тарнова. Переносив з Армією усі радісні і сумні хвилини, яких було значно більше.

Від 1923 року перебуває на еміграції. Один рік в Старому Самборі і 11 літ в Посічу, біля Станиславова, в заряді Львівського Товариства Захисту українських сиріт, у лісовому маєтку Його Екzellenції Митрополита.

Цей знаменний фаховець-старшина в ранзі генерала зголосився сам на службу Україні і в тій же ранзі відійшов по закінченні нашої трагедії. Чи дістав які користи за свою тяжку і відповідальну працю? Чи дістав маетки і які забезпечення? Кожний знає, що ні. В надзвичайно скромних умовах перебуває в захоронці в Посічу і жие споминами минулого. Як прийде слушний час, Він знову стане в ряди своєї Армії і рештку життя, як і весь час дотепер, живе ідеєю і для ідеї працює. Ним керувала лише любов до свого Народу і він все віддав йому, що міг.

Петроград – Гапаранда – Вижиця 1917–1918

Спогад.

Написав: *Тимко Ганчарик*, підх. УСС.

Зимою 1915 р. в Карпатських боях попав я в російський полон. Мене вивезли до Туркестанського краю до міста Скобелево. Невідрадни то були обставини, а ще найгірше добивало людину морально тавро невільника, більше навіть як азійське вбивче для нас підсоння. Тому я рішив за всяку ціну втекти з полону. — Мене тягнуло до своїх, до УСС-сів. Кілька разів я пробував передертися до Афганістану, але безуспішно: мене ловили пограничні козаки і відводили в „лягер”. Я мусів дати спокій з утечею, бо командант „лягера” загрозив мені, що як ще раз спробую „біжати”, то він мене вишле „на голодний степ”, то значить на неминучу смерть.

По кількох місяцях я записався до партії вуглекопів, хоча про копальняні роботи я не мав найменшого поняття, і осінню 1916 р. з німецькими полоненими, по фаху гірниками, виїхав я до Харкова. — По виготовленні списків нас вислали у Катеринославщину до села Тошківка, де знаходилась копальня вугля. Нас заквартирували в бараку, приділили старих донських козаків до нагляду і по кількох днях вислали нас до шахти на роботу. Була то дуже тяжка для мене праця так, що я по укінченні приписаної роботи не міг до рук взяти ложки зі стравою. Ціла долоня була піхурем. При тій роботі під землею працювало багато тамошніх жителів. Були між ними бувші матроси чорноморської фльоти, котрі 1905 р. під командою лейт. Шмідта збунтувалися проти царського режиму. Жорстоко з ними розправилася царська влада, а котрі вийшли ціло, то були фі-

зично знищені. Ті, що працювали зі мною, були українці, ярі революціонери і непримирні вороги царського режиму. Вони жили надією, що повалять царя і тоді заживуть на вольности. Коли згадували лейт. Шмідта і трагедію „Варяга”, тим морським вовкам котилися сльози з очей, а разом горіли ненавистю до гнобителів вольности.

Нераз глибоко під землею в дірах, де нас не слідили слуги охрани, ми говорили ріжні незволені речі. Вони цікавилися нашою долею і я їм оповідав про наше життя і буття під австрійським забором. Я оповідав їм, що у нас в 1914 р. зорганізовано полк УСС-ів, до котрого і я належу і що метою УСС є вибороти вільну і незалежну Україну. Вони були 100-процентові соціальні революціонери. Тому національне питання клали на другому місці. Всежтаки я старався в них впоїти те, що кацапи є нашими відвічними ворогами і якби-то не була система правління, то вони будуть нас душити і гнобити.

Так під землею застав нас переворот.

Дня 15. III. 1917 р. цар зрікся престолу і події розвинулися шаленим темпом, так що в кілька днів пізніше вже знало село, що „революція скинула царя і настала свобода”. Нарід шалів з радості. Цілувалися де попало і з ким попало. Революційний комітет з самих вуглекопів перебрав владу в свої руки, приклонників царя і жандармерію виарештували і дня 25. III. 1917 р. урядили свято свободи. Маса народу зібралися коло церкви. Священник відправив Службу Божу на інтенцію повалення царату, а по скінченні Богослу-

ВЕЛИКДЕНЬ 1920. Р. В УЖГОРОДІ.

I. ряд згори стоять: 1. стр. Тесак, 2. проф. Палятинський (†), 3. Колцуняк Юліан, 4. ?, 5. ?, 6. хор. Мороз Петро. — **II. ряд згори стоять:** 1. хор. Малик Лев, 2. учит. Крайник Іван, 3. Величковський Микола (†), 4. пхор. Блюй Волод., 5. зал. дор. урядник Кульчицький зі Самбора, 6. зал. дор. уряд. Гірний, 7. пор. інтенд. чеської армії Багриновський, 8. інж. Микола Творидло. — **III. ряд сидять:** 1. зал. дор. уряд. Кульчицький зі Самбора, 2. проф. Василь Пачовський, 3. радник суду Дуб, 4. учит. Сопківна, 5. радник суду Стахура Данило, 6. проф. Бирчак Володимир, 7. д-р Бекеш зі Сколього.

ження вийшли маси народу з процесією при співі революційних пісень на площу, де мало кількох бесідників виголосити промови.

Та не було кому тій масі дати того, чого вона хотіла. Один інженір жид говорив про соціалізм, але маса його не слухала, хоча говорив досить до річі. Тоді ті матроси, з котрими я говорив не раз під землею, присилували мене, щоб я говорив. Для мене було це несподіванкою, а zarazom і прикрістю, раз тому, що я був підстаршиною австрійської армії, подруге, що я не володів добре російською мовою. Та вони таки не відступали від свого і мене силою висадили на стіл, причепили червону стрічку і мимоволі перший раз в житті я став оратором. Свого часу я читав дещо про російську революцію і революціонерів: „Підземна Росія” — Степняка і деякі інші видання, то мав деяке поняття про російську революцію і революціонерів.

Я почав говорити. Коли я перейшов деякі фази розвою революції, я згадав про нашого Тараса Шевченка, як першого революціонера українця, котрий кинув визов цареві, як гнобителеві нашого народу, що тяжко мусів це відпокутувати, та його праця не пропала. Його слідами пішли другі революціонери, як Перовська, Желябов, Осінський і інші, котрі наложили головами, щоб вибороти волю народові. Їхніми слідами пішов також лейт. Шмідт з вірними йому майже самими українцями матросами чорноморської фльоти. — Тому ми, як ви нас називаєте, малороси-українці, цінимо визвольний рух російського народу, але від свого не відступимо, бо нам належиться правно бути хазяями на своїй рідній землі — вільній Україні.

Я взяв масу за серце. По скінченій промові мене здіймили зі стола і занесли на руках до хати, де зібралися заслужені для революції люди і мене просили, щоб я згодився з ними працювати. Тому, що я не був певний, які події можуть відбутися в Австрії, я покликався на те, що я воєнно-полонений і вони дали мені спокій, прохаючи, щоб я хоч часом зайшов до них. Я згодився.

Всежтаки я мав намір опустити Росію тому, що та ціла колотнеча не ворожила нічого доброго. При допомозі деяких людей мені це вдалося і я 10. X. 1917 р. опинився в Харкові, де мала відбутися комісія міжнароднього Червоного Хреста, котра признавала деяких полонених з огляду на їх стан здоров'я до виміни.

Дня 15. XI. 1917. я приїхав до Петрограду. Мене примістили в лікарні, де службу сестричок повнили естонки. Коли ми розговорилися і вони довідалися, що я українець і належу до УСС., вони цілими днями пересиджували коло мене і як могли так облекшували моє положення „воєнно-пленного”. Я їм розказував, що в моїм полку, до котрого я належу, служать також дві панночки з високою освітою, що вони брали участь в боях на фронті і я їх особисто знаю. Одна з них, Степанівна, відзначилася на фронті і дістала срібну медалью хоробрости. Та чи живі вони і що з ними діється, я не знаю тому, що я бачив їх ще в Карпатах.

Пізніше я таки в Петрограді довідався, що Степанівна попала в полон і що вона вже вернулася до Австрії тому кілька місяців через Швецію в дорозі виміни. Я говорив з одною панночкою росіяною, котра кінчила другий рік музичної консерваторії, про жіночий баталіон, формований прaporщиком Бочкаревой і я висловив свої сумніви щодо їх боездатности. Вона видивилася на мене і сказала „Ваш прaporщик Степанов не хуже мушин дрался на фронті, — пачему і Бочкаревой не может ето удатся с ея баталіоном”. Вона вже знала про Степанівну і навіть мала її знимку, котру дістала в презенті від фінської сестрички. Я ту знимку бачив. Степанівна знята на покладі шведського пароплаву, що перевозив вимінених полонених з Трилеборгу до Засніц.

В тій лікарні мені було добре, та не довго. Дня 26. XI. 1917 р. мене відвезли до казарм на „голоднім острові” в віддалені 10 км. від Петрограду. Тут я пережив справдішне пекло. Як тільки переступив поріг казарми, мене забрали до якоїсь нори товарищі і розібрали до нага. Що я мав, все „во імя революції” забрали. Убрання, чоботи, плащ, годинник, гроші, одним словом все, що я тільки мав, залишаючи мені кілька знімок, і повели в баню.

В тім часі в Петрограді було дуже зимно, доходило до 40 ст. Ц. Казарми були неопалені. Мене привели в баню голого і на цементовій долівці я мусів стояти босий; пустили на мене зимну воду. Правдива баня, що й чорт такої не придумавби. Коли мене виполоскали, дали мені білля і повели на поверх до призначеного мешкання. Тут я застав кількох людей, котрих доля загнала до того пекла так як і мене. Це не були люди, то були шкелети. Докучав шкорбут; деякі з них вже не мали ні одного зуба. Харч був песячий і зимно, тому ми голодні бігали кругом, щоб бодай загрітися.

Дня 30. XI. 1917 р. приїхав до нас шведський конзуль в асисті кількох сестричок і аж за голову взявся, побачивши нас серед таких обставин. Нам не вільно було скаржитися ні говорити, бо „товаріщі свабодной Расеї” не відступали ні кроку. При відході дав мені конзуль 100 рублів керенок, котрі зараз по його відході „товаріщі” сконфіскували. Думав я, що тут вже пропаду. Та на щастя дня 4. I. 1918 р. завезли мене на стацію, де вже стояв потяг з полоненими до виміни.

Дня 6. I. 1918. р. я приїхав на граничну стацію між Фінляндією і Швецією — Торнео. Мороз страшений. Доходить до — 50 ст. Ц. Тут ще раз прийшли товаріщі, чи хто не має грошей, але вже нічого не було, бо по дорозі було таких як вони більше. Дня 7. I. 1918 р. нас перевезли з Торнео до Гапаранди. Це є найдалше на північ висунена стація. Саме місточко досить гарне, числить около 1.000 мешканців. Прийшли шведські старшини з сестричками і один з них німецькою мовою привитав нас з волею на шведській території. Мені стали сльози в очах. Скінчилася непевність. Нині Рoждество Христове. Воно найбільше памятне для мене в моїм життю.

Нас вимили, нагодували і відвели до санітарного поїзду, який був люксово уладжений і по

кількох годинах ми рушили в свояси. Як я тільки прийшов трохи до себе, з'явилися сестрички з ласощами і папіросами. Я закурив і завелась розмова. Я говорив німецькою мовою, котру вони також добре знали. Коли вони довідалися, що я українець та ще й УСС, одна з них вийшла до свого переділу, і по хвилині принесла альбом зі знімками. „Прощу перегляньте, може кого пізнаєте”. Перекартковуючи альбом, трафив я на знімки хор. Степанівної. Було їх кільканацять. Я оповів, що знаю Степанівну і дуже мене тішить, що нині бачу її знімки, бо я вже так довго її не бачив і не знав, що з нею сталося. Вони мене розпитували подрібно, як вона вступила до війська, яка була її ціль в тім, як вона вправляла, стріляла, як билася на фронті і чи як жінчині не справляла їй труднощі бути вояком. Я, як міг, так їм на питання відповідав, додаючи, що фронтова служба не є легка, а тимбільше для жінки і що вона в Карпатах мусіла таки добре намучитися в глибоких снігах на стежах. Я їм говорив, що крім Степанівної була з нею друга панночка Галечко і що вони обі зістали відзначені срібними медалями хоробрости.

Коли я вже був утомлений, вони відійшли та не на довго. До мого відділу прийшло кілька сестричок з альбомами і просили мене, щоб я вписався в них. Я вписав кожній до їх альбомів в німецькій мові: „Zur Erinnerung an die Fahrt durch Schweden von Naparanda bis Trylleborg 1820 km. den 2. I. 1918. Ukrain.-Legionscorporal Tymko Honszaryk.“

Пополудні того дня мене запросили німецькі старшини до свого відділу. Мимо їх прихильности до мене, я бачив, що вони заздруют мені тому, що сестрички тільки зі мною перебувають і тому вони просили мене до себе, щоб провести скорше час. Дорогу з Гапаранди до Трилеборгу довгу на 1820 км. ми переїхали в 4 днях і 11. I. 1918 р. ми всіли на пароплав, щоб відїхати до Німеччини. Кілька сестричок їхало з нами на

остров Засніц, де нас мали привитати з поворотом німецькі старшини і дати нам обід.

На пароплаві я захорів на морську хворобу і лежав непритомний, тому всякі балачки покінчилися. Ми висіли в Засніц при звуках німецької музики і нас повели до салі, де мав відбутися обід. Саля, де ми обїдали, була удекорована прапорами всіх тих націй, що жили під Австрією. Не було тільки українського прапору. Я звернув увагу сестричці і успіх був такий, що ми ще не докінчили обїду, як на салі замайв український жовто-блакитний прапор. Чи довго там залишився — не знаю; не згадує про те нічого сотн. Навроцький, котрий виїхав з Петрограду до Швеції дві неділі пізніше як я, в своїх споминах, поміщених в календарі „Червона Калина” на рік 1934.

По обїді шведські сестрички забиралися до відїзду і просили мене, щоб я передав поздоровлення для Степанівної. Я подякував їм сердечно за опіку і сердечне відношення до українців, обіцяючи, що колись відвідаю їх. Та на жаль я слова і до нині не додержав, хіба що деколи переписувася з ними, а як оженився, то і це устало. Поздоровлення Степанівній я також досі не передав, бо не мав змоги з нею більше від того часу бачитися. Роблю цею дорогою, хоч трохи пізно. Минулося. Осталися тільки незабутні спомини.

З Засніц виїхали ми до Штральзунду і через Франкфурт над Одрою до Дрезна. Чудові околиці. Не даром звуть їх німці „Саксонська Швайцарія”. Дня 14. I. 1918. я опинився в Пардубицях на Чехах, щоб відбути квантанну. По відбуттю квантанни я відїхав до Оломунця, а відтак на 30-денну відпустку до знайомих у Відні. Підчас побуту у Відні стрінув я одного разу капітана, котрий їхав разом зі мною з полону, а тепер перебував у Відні. Він дуже врадувався нашої стрічю і запросив мене до каварні „на шпріцера”. Він спитав мене, чи можна де дістати знімку Степанівної, бо від шведських сестричок не міг її дістати. Я на другий день зайшов до Боевої Упра-

Гурток У. С. С. в Ліберці на Чехословаччині. —

10. II. 1921.

В другім ряді сидять: от. Лисняк і сот. Ю. Буцманюк.

ви і купив 20 штук репродукцій, дві дав капітанові, а решту розібрали німці, що сходилися до властительки дому, у котрої я через той час замешкував. Та на тім не кінчилося. Я мусів кожному оповідати про Степанівну, як вона була при війську, як воювала, як дісталася в полон, і як верталася через Швецію до Австрії.

По виліченні дня 25. V. 1918. р. я зголосився в Коші УСС-ів в Пісочній, де мене приділили з огляду на стан здоров'я до відділу висудців в Київці. Коли УСС виїжджали на Україну, то я потягнувся разом з ними і аж до виїзду з України

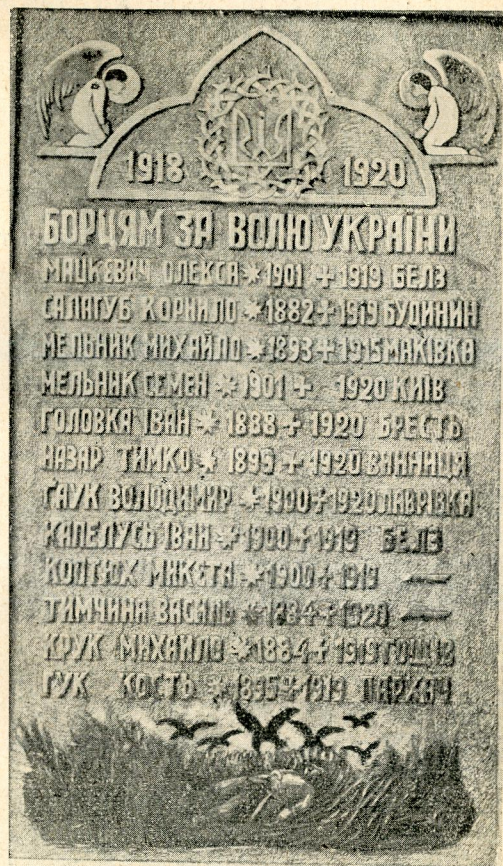
до Вижниць ми перебували в селі Іванівка, херсонської губернії, славній хіба лиш з того, що родиться там добра пшениця і що свого часу уродився там Лейба Троцький. В Вижниці застав нас розвал Австрії і хоч я міг бути з причини браку правого ока звільнений від чинної служби, я залишився при УСС-ах далше. Почалась нова заверюха, що скінчилася для мене щойно 5. VI 1920. р. В тім дні знеможений і вичерпаний повернувся до родинного села Тудорова, копичинського повіту.

Памяті поляглих

ЧЛЕНИ УКРАЇНСЬКОЇ ГАЛИЦЬКОЇ АРМІЇ ЗІ СЕЛА БУДИНИНА, ПОВ. СОКАЛЬ, (БЕЛЖЧИНА),

що полягли у Визвольній Війні.

1. Хорунжий Мацькевич Олекса, син Семена і Анни, ур. 30. III. 1901. р. в Будинині, убитий підчас наступу на Белз дня 8. лютого 1919. р. на передмістю Заболоттю. Похоронений на міськ. цвинтарі в Белзі. Могилою опікується Філія Т-ва Охорони Военних Могил в Белзі.
2. Вістун Салагуб Корнило, син Івана і Анни, ур. 1. X. 1882. р. в Будинині, убитий в Будинині 27. січня 1919. р. підчас наступу групи „Буг“ на Белз, як командант місцевої міліції, що боронила доступу до Белза.
3. Стр. Мельник Михайло, ур. 1893. р. в Будинині, убитий 1915. р. (?) на Маківці (??).
4. Стр. Мельник Семен, ур. 1901. р. в Будинині, убитий 1920. р. в Києві.
5. Стр. Головка Іван, ур. 1888. р. в Будинині, помер 1920. р. в таборі полонених в Берестю.
6. Стр. Назар Тимотей, син Теодора і Теодозії, ур. 13. V. 1890. р. в Будинині, помер 1920. р. у Винниці.
7. Стр. Гаук Володимир, син Василя і Анни, ур. 30. X. 1900. р. в Будинині, помер 28. грудня 1919. р. у Лаврівці.
8. Стр. Капелусь Іван, син Александра і Теодозії, ур. 2. IV. 1900. р. в Будинині, убитий 8. лютого 1919. р. під Бел-

Пропам'ятна таблиця в честь поляглих у визвольній війні громадян села Будинина (Белжчина) приміщена в церкві в Будинині. — Таблицю різьбив і світлив І. Петришин.

зом підчас наступу на Белз. Похоронений здається в Белзі.

9. Стр. Коптюх Микита, ур. 12. IV. 1898. р. в Будинині, помер 1920. р. на Придніпрянській Україні.

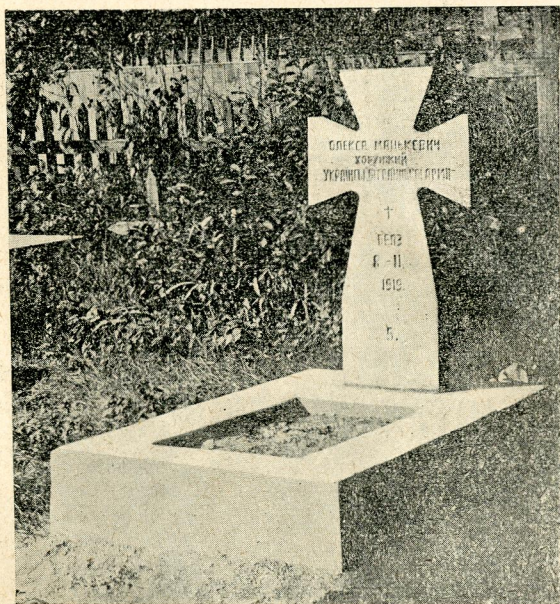
10. Стр. Салдак Іван, син Теодора і Марії, ур. 16. X. 1897. р. в Будинині, помер на Придніпрянській Україні.

11. Стр. Тимчина Василь, син Івана і Анастасії, ур. 1884. р. в Будинині, помер в таборі полонених в Пикуличах коло Перемишля в 1920. р.

12. Стр. Крук Михайло, ур. в 1884. р. в Будинині, поляг в 1919. р. в Ощові на Холмщині.

13. Стр. Гук Константин, ур. в 1895. р. в Будинині, убитий в 1919. р. в Пархачи, пов. Сокаль.

С. Г.

Грiб хор. О. Мацькевича на цвинтарі в Белзі.

При І-ій Бригаді Червоних Українських Січових Стрільців

Написав: П. Мигович.

(Продовження).

В часі конференції прибули з Києва члени Ревсовету XII. Армії, до котрої приналежала 44 совітська дивізія. Між ними були: Муравйов, Михайлик, Сіак і ще якісь члени. Всі вони на один лад витали конференцію — підчеркуючи значіння пролетарської революції.

Останньою точкою конференції були вписи до партії та вибори на „4 Всеукраїнський Зїзд“.

Дивізія мала вибрати 34 делегати — на 1000 червоноармійців — 1 делегат. В склад 34 представників увійшло 11 делегатів Галичан. Вибраними були: командант бригади Баран, Михайлик, д-р Никифор Гірняк, д-р Омелян Паліїв, д-р Михайло Козоріз, д-р Мелетій Кічура, сотник Франц Запатович, четар Ростислав Заклинський, четар Степан Чумак, старший десятник Петрів — і ще один наш представник.

Конференція закінчилась 22. квітня спільною фотографією.

На зїзд партії большевиків Східньої Галичини і Буковини виїхали з нашого полку сам комісар полку Володимир Стойкевич, пор. Олександр Кліш та підхор. Іван Антоняк — і ще кілька осіб. Всі вони до полку вже не вернулися, тому, що почалися важні події у самих галицьких частинах II-ої і III-ої бригади, а зараз за тим почалася польська офензива.

За час моєї неприсутности при курені одержала наша команда відомість, що поляки приготуються до офензиви і що вона незабаром зачнеться. Почалась пильна праця над укріпленням стрілецьких ровів. В протягу днів 3-ох, при помочі цивільного населення, ціла фронтова лінія полку була задротована одним рядом дротів. Військова розвідка прибрала живіші і ширші розміри.

На одній такій розвідці убили поляки двох стрільців із сотні скорострілів: бл. п. Бронгіля і Ільчишина. Вони були із американським скорострілом разом з четою піхоти на розвідці в селі Кутищах. Команданта стежі пор. Юліяна Богачевського взяли поляки в полон. Поляглих стрільців похоронено з пошаною в селі Вищекусах.

Настали гарні, погідні дні. Дороги попідсихали. На наш відтинок прибули дві гармати, котрі уставлено на кладовищі села Вищекус.

Большевицьке командування було із бригади ЧУСС дуже вдоволене. Говорено, що всі три галицькі бригади злучить большевицьке командування в одну Українську Галицьку Дивізію. Дивізія буде підлягати просто Армії. Сам Муравйов, що був на безпартійній конференції в Бердичеві, відвідав також відтинок фронту при 3-ім полку нашої бригади. Він був вдоволений зі своєї інспекції наших частин. Він обіцявав поперти справу злуки трьох наших бригад в одну дивізію.

Та назріли події, що не дозволили на це діло.

Дня 23. квітня II-га і III-та бригада відлучились від большевиків і перейшли на сторону поляків.

За цей вчинок II-ої і III-ої бригади — большевицьке командування мало роззброїти нашу бригаду. Командування підозрівало, що й наша бригада покине большевицький фронт. Проти роззброєння виступив командант бригади Баран, начальник штабу підполковник Бізанц, а навіть комісар бригади Бондаренко. (Струхманчук від кількох днів був усунений). Всі вони ручили своїми головами (бодай так говорили в курені), що бригада ЧУСС не перейде на сторону поляків.

Довго про це не говорено, бо дня 25. квітня розпочалася загальна польська офензива й треба було займатися воєнними ділами.

Польський наступ почався на бригаду УСС біля залізничної лінії Чуднова. На нашому відтинку ранком 25. квітня було спокійно, та всеж командант куреня був обережний і наказав боеве поготівля куреня. Внедовзі потім довідався він, що на відтинку нашого I-го куреня в селі Браталово йде вже бій.

Наші сотні з фронту голосили раз-у-раз, що перед ними нікого не видно. Вислані раненько стежі ще не вернули.

Звіти і прикази передавали телефоном. Телефонічний звязок між куренем і сотнями був дуже добре наладнаний. Кожна сотня мала по два або й три телефонічні апарати. Дроту було також досить. Тому кожний командант сотні — окрім сотенної телефонічної стації — мав заінстальований телефонічний апарат у своїм мешканні. Всякі важніші прикази передавали дуже скоро.

Около год. 7-ої ситуація змінилася. Звязку з командою полку вже не було. Ситуація на право від нас непевна. Командант куреня приказав обсадити запасною четою скорострілів північний край села (Михайлівки). Все інше має бути в похіднім поготівлі. Вдодатку командант куреня вислав кавалерійську стежу до села Браталово, щоб знайти звязок із I-им куренем.

Згідно з наказом курінної команди, запасна чета скорострілів обсадила північний край села. Місця на скоростріли були вже заздалегідь приготовані. Всежтаки перед нами неприятеля не видно. Терен тут рівний. На північний захід добрий достріл і вигляд на 1700 кроків — на північ на 600 кроків. Звідси видно також стежу коло села Браталово. Виставляв її наш I-ий курінь.

Переконавшись, що на фронті спокійно, їду до курінної команди зголосити це. Команда куреня була на східнім краю села Михайлівка, коло

фільварку. Це недалеко від боєвих становищ скорострільів, яких 100 кроків.

При команді куреня застаю таку ситуацію: Якраз приїхав із стежі кавалерист — вже ранений і голосить: „Поляки стрілили до мене з фільварку Браталово. Я бачив їх до 20 чоловіка”.

Командант куреня наказав проти наступ. 20 поляків невелика сила. До наступу має йти 6-та сотня (тепер запасна). Наступ напрям на роздоріжжя доріг Михайлівка—Браталово—Кутиші—Красносілка, а даліше на лісок і фільварок Браталово.

До 6-ої сотні (вони мали всього около 30 чоловіка) долучила чета з 4-ої сотні — і розстрільна підійшла до роздоріжжя та схоронилась в ровах дороги.

З Вищекуса стягнуто скоренько дві гармати і уставлено їх на схід від фільварку Михайлівка на дорозі до села Цецилівка, напрям на північний захід.

В цім моменті ситуація розяснилась. З полку прийшов письменний наказ, в котрім сказано було, що I-ий курінь опустив свої становища. Наш курінь має зробити „Hackenstellung“ від півночі, від сіл Браталово і Красносілки; проти наступ в ході.

В сам час у нас вже такий „Hackenstellung“ зроблений. Якраз наша розстрільна лежить вже в приказанім напрямі.

Була вже 9-та година. Видно було від нас, як до села Красносілки доходила польська розстрільна до сотні людей. Стрільв було чути мало. Це значило, що наші не ставлять опору. Коли би наші ставили опір, то мусіли би ми чути стрілянину. Значить наші опустили село Красносілку.

В ліску коло фільварку Браталово, поляки, що були в групі, обсадили край ліса. Із заходу — дорогою із села Кутиші підходив до нас польський курінь, а за ним 4 гармати. Курінь йшов сотнями „gestaffelt“. Завертаючи на село Вищекуси, дві сотні розбіглись у розстрільну і вже наступають.

Бій.

Наша розстрільна у селі Вищекусах притаїлась і ані стрілу — підпускають противника ближче. Батерія підїхала на яких 1500 кроків від наших ровів. Тоді наші скорострїли дали вогня. Коло батерїї зробився рух і замїшання. Почали затягати боеве місце. За хвилинку били вже по наших ровах шрапнель-гранатами. Почалася сильна крісова пальба з нашої сторони. Польська батерія не втихала. Била по наших ровах раз-у-раз. Коли поляки підїшли на 600 кроків від наших ровів, наші скорострїли (а було їх 3) звернули на них огонь. Поляки підходять групами — роями, четами. Підходить вже польська резерва на скріплення. Вона осягнула вже першу розстрільну.

Та напору польського куреня з батерією не могла вдержати наша одна сотня. Поляки були вже під нашими дротами. Частина польської розстрільної вдерлася вже долинками за наші дроти.

Почався відворот. Правильний відворот. Найперше вицофались скорострїли, опісля групами наша піхота. З нашої сторони було двох вбитих і один ранений. Якї страти мали поляки, ствер-

дити було годі. Всеж мусіли мати вони поважні втрати, бо крик ранених доходив до наших стрільців в ровах.

В той час, як у селі Вищекусах крісова стрілянина втихала (польська артилерія стріляла даліше), наша 5-та сотня, що була у селі Филипцях, почала й собі відворот.

З ліска коло села Браталово почали поляки також наступ. Тут їх вже сильно не здержували — відстрілюючись наші відступали.

Бій закінчився около год. 10-ої.

Відворот.

Сотні нашого куреня, що були в селах Михайлівці, Вищекусах і Филипці відступали полями на схід в напрямі села Карпівці. Курінний обоз і полеві кухні виїхали дорогою через село Цецилівку до Карпівців.

Після полудня зібрались сотні у Карпівцях. Тут був приказ обсадити річку Тетерів на право й ліво від села Карпівців та саме село Карпівці. Наш III-ий курінь мав обсадити містечко Трощу а курінь I-ий село Волосівку.

Під вечір польські частини пробували робити наступ на Карпівці, та завдяки нашій артилерії їх наступ відбито.

Вечором приказано залишити село Карпівці. Курінь цофнувся до села Бейзимівка. Курінь I-ий цофнувся до села Бабушки, а курінь II-ий до села Галіївки. Забезпечившись від заходу, заночували ми в тих селах.

Дня 26. квітня рано йшов сильний бій на північ від нас. Поляки наступали на село Бабушки.

Від села Волосівки і Бабушок почали наступати поляки на нас. Бій тривав коротко, всього пів години. Ми відступали, маючи все контакт з поляками. Добре, що їх кавалерії не було, бо тоді було би для нас гірше.

Коло Волосовецького хутора наша задня стежа, що прикривала наш відворот, звела бій із поляками. Стежа обсадила була край ліса. Поляки йшли згруповано четами на ліс. Було їх 2 сотні. Наш скорострїл своїм огнем примусив розбігтись сотні в розстрільну. Помалу підсувались вони до нашої чети під ліс. Придержавши поляків в наступі доброї пів години — задня чета відступила за своїм куренем.

Наш курінь відступав лісами через хутір Богданово та через село Лісну Слобїдку. Лісна Слобїдка лежить на шляху Янушпіль-Бердичів. По дорозі одержав курінь приказ машерувати до села Райки. Була вже година 13-та. Сонце пригрївало аж душно. Курінь увесь на возах — на підводах. Коли ми виїзджали із села Гардишівки в напрямі села Райки — почала острілювати нас артилерія. Тяжко було навіть зорїєнтуватись докладно, звідкі стріляють. Над нами рвалися шрапнелі. Не припускаючи, що це були поляки, вистрїлили ми кілька світільних ракет, як знак, що йдуть власні частини. Повстала у нас думка, що це стріляє помилково власна артилерія від залізничної лінії — маючи нас за поляків.

Та після світільних ракет, артилерія почала обкладати нас ще сильніше гранатами. Щастя, що не трафляла у нашу валку. Ми взяли напрям на

село Радзивилівку і підганяючи кіньми, скоро осягнули те село. Звідси вислали ми розвідку для злуки до села Скриглівки. Наша розвідка стрінула там І-ий курінь. Цей курінь мав вже наказ машерувати до Бердичева. Такий наказ одержали й ми.

В Бердичеві.

В годині 15-ій перемашерував наш курінь через місто і одержав наказ машерувати на схід до містечка Білополя. Там мала зібратися ціла бригада.

В Бердичеві переполох. Ніхто з команд і установ не сподівався такого скорого і наглого відвороту. Усі вони в поденервуванні почали пакуватись та виїздити на схід. Головна вулиця за-

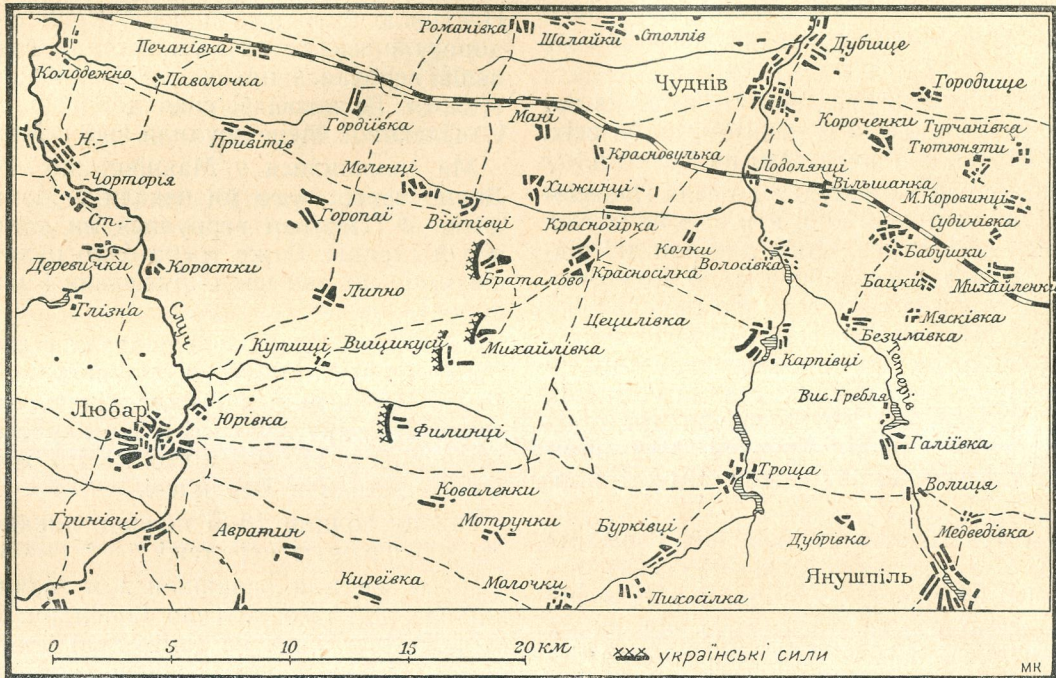
пались де хто міг. Якісь артилеристи покинули вже свої гармати та „гальоп” на конях утікали від двірця через поля. Ця паніка тривала хвилин 10.

Літаки відлетіли в сторону поляків знад переполоханої товпи — і все поволі утихомиривалось, стягаючись знова на головний шлях.

Замість до Білополя — на Козятин.

Та зараз за Бердичевом ідучі в безпорядку обози та артилерія скрутили в напрямі на Козятин — вздовж залізничної лінії.

На Білополя їхало дуже мало возів. Допитую — „чому ідете в напрямі Козятина — коли є наказ їхати до Білополя”. — Усі признають, що одержали наказ їхати до Білополя. Але „усі їдуть”

Карта боїв на большевицько-польському фронті.

бита обозами та артилерією. На вулицях повно війська.

На двірці страшний рух. Цивільні і військові самі складають транспорт, бо одна машина не могла собі дати ради. Багато військового матеріялу та харчів треба було залишити, бо не було поїздів, щоби все те забрати. Провіантура бригади і полку остали на двірці. Дорога при виїзді з Бердичева до Білополя ціла забита навантаженими обозами. Ціла ця валка посувалась поволі дорогою на схід.

Над містом показалися два польські літаки. Летіли досить низько. На місто впало кілька артилерійських стрілів чи бомб. Повстала паніка. Обози виїжджаючи з Бердичева в поспіху розїздились один віз перед другим по полях. Усі візники завертають з головної дороги на поля. Військо розбіглося, щоби скритися перед літаками. Всі думали, що літаки будуть кидати бомби. Деякі частини почали їх обстрілювати американськими скорострілами. Що другий червоноармієць ціляв до них своїм крісом. Стрільба, як у наступі.

Зі стації виїздив поїзд. Цивільні і військові ці-

туди — та й я їду”. Такі були відповіді — всі однаковісінкі. На нещастя не приїжджає ніхто з начальства, щоби видати ясний приказ.

Я задержав свою сотню скорострілів — в надії, що зараз машеруватиме якась частина з полку, яка матиме ясний приказ, куди властиво тепер напрям: Білополя, чи Козятин. Попри нас переїздили всякі обози — усі мають наказ на Білополя — а їдуть на Козятин. Сотня чекала 3/4 години, щоби приждатися ясного приказу. Та не було від кого такого приказу одержати.

Довше чекати було годі, бо йшла ніч. Я рішив густити сотню рівнож туди „куди всі їдуть” (на Козятин), а сам ще хвилину лишився чекати когонебудь з начальства. Я почав пояснювати собі на прям їзди тим, що широкий шлях до Білополя тепер досить груднистий — і обози обїзджають пільними дорогами. Пільними дорогами тепер краще їхати, як грудною, шляхом.

Незабаром надїхав адютант полку пор. Северин Байгерт з кількома їздцями. Питаю його: куди наказ їхати? — А він: „до Білополя”. — „Чогож поїхали усі на полудне, замість їхати дорогою

на схід?" — „Ліпшою дорогою” — була відповідь.

І я певний, що так є, що всі стрінемося в Білополі, прилучуюся до товариства Байгерта. Ідемо широким гостинцем до Білополя.

Вже добре було стемніло, як ми опинилися яких 5 км. від Білополя. Напроти нас надіхав якийсь дядько. Питаємо його, чи стрінув він там галичан. А дядько до нас: „в Білополі є поляки”. Є там до 1000 кавалеристів і 4 гармати”.

Ми ніяк не хотіли вірити словам дядька. Почали випитувати, як одягнене те військо, які має шапки, як говорять.. З розмов з дядьком виходило, що в Білополі вже є поляки. Вкінці дядько поговоривши з нами признався, що він з поблизького місточка Пятки (на шляху між Чудновом і Бердичевом) та що сьогодні ранком взяли його поляки на підводу, а тепер вертає він назад до дому.

Пор. Байгерт післав зараз двох своїх їздців назад дорогою до Бердичева із наказом, щоби всіх, що їдуть до Білополя, направляли на Козятин.

Ми самі завернули на полудне до села Панасівки. Голодні і змучені наші коні йти вже не могли. Ми звернулися до солтиса, щоби дав нам дві підводи, котрі скорше довезлиби нас до Козятина.

По короткім торзі із солтисом, що оправдувався, що тяжко йому тепер у ніч підводу дістати — всеж таки їх знайшов. Ми попривязували коні до возів, самі посідали — і рушили селами Пузирки, Гурівці до Непедовець. Тут стрінули ми обоз і кількох старшин з нашої бригади. Між ними були з оперативного штабу сотник Кох і пор. Ерліх.

А тимчасом під Козятином ішов бій. Гарматня стрілянина не втихала. Була північ. Почалася рада — що робити? Тривала вона коротко. Її вислід був такий: будемо пробиватись через залізничий шлях Козятин—Київ із села Янковець до села Сестринівки. Коли дістанемося через залізничий шлях, будемо вже безпечніші.

За той час надіхала сотня скорострільів нашого куреня і інші частини нашої бригади.

Вже збиралися ми до маршу на пробій, як хтось зголосив, що на бердичівській залізничій лінії стоїть броневик і поїзд. Порішено розвідатися, що це за броневик. Частина старшин поїхала верхом, щоби скорше довідатись, що там робиться — чи є які вісти з Козятина. На шляху показалося, що це власний броневик і поїзд, що вчора вечором виїхав із Бердичева. Дальше не міг їхати, бо в Козятині ішов бій. Вдодатку говорено, що хтось розібрав шини на залізничім шляху.

Там же розвідано, що всі наші частини пішли на Махнівку. Старшини вже не відбували наради. Рішили зрезигнувати із пробою. Усі, із частинами рушили на Махнівку.

Вже світало — 27. квітня, як ми переїздили залізну дорогу Бердичів—Козятин. Броневика і поїзду на станції Непедівці вже не було. Поїхали на Козятин — бо бій устав.

Під Махнівкою.

В Махнівці було вже наших багато. Бракувало тут I-го нашого куреня і штабу полку. Вони ві-

дійшли сьогодні рано із села Плехової до села Рубанки і там перейшли залізничий шлях.

В Махнівці був штаб дивізії. Наші команданти удались туди по прикази. Командант дивізії наказав, щоби бригада ЧУСС машерувала знову на Білополе. Бригада мала прогнати поляків з Білополя, обсадити річку Гуйву і чекати на дальші прикази.

Виконуючи приказ команданта дивізії, рушили ми назад тою дорогою, що сьогодні рано прийшли сюди. Наше стрілецтво вже було перемучене. Третій день і ніч в маршу. Спится лише прихапцем. Перемучені також старшини. Я сів на віз і заснув. Спати можна було, бо наш курінь їхав на самім заді.

Наша бригада заїхала до села Плехової. За Плеховою були вже поляки. Всни обсадили там дорогу і чекали на наш наступ. Однак кольона наша вернулася назад до Махнівки. Чого так сталося, не знаю. Я спав дорогою до Плехової і з Плехової. Мене збудили вже у Махнівці.

Ми залишилися у Махнівці до 16-ої години. Дивно тепер, чого ми чекали в Махнівці до тої пори. З Плехової вернулися ми коло год. 11-ої або й скорше. Отже треба було рухатися з Махнівки, бо поляки нас окружували і заступали нам дорогу.

За той час зварили й роздали стрілецтву обід. Запас харчів, що був на сотенних возах, зменшувався. Ще день-два і буде кінець харчевим запасам. В цьому заколоті ніхто харчевою справою не журився. Не міг ніхто навіть журитися. Усі запаси остали в Бердичеві.

Около години 16-ої почали показуватись під Махнівкою польські стежі.

Якісь частини залишилися в Махнівці. Решта виїхала дорогою на село Голендри. Наша сотня скорострільів їхала на самім заді довгої на 3 км. валки. Перед нашою сотнею скорострільів їхали якісь большевицькі частини. Не знати навіть, де поділися сотні нашого куреня. Куди вони помашерували, не знати. В тім заколоті тяжко щонебудь довідатися.

Командант куреня сотник Бравн зголосився хорим. Він не був хорий. Він був сильно виснажений. Від першого дня відвороту він був постійно на ногах. Ночами не спав, бо не можна було йому — курінному командантові — в такий тяжкий і відповідальний час спати. Він потребував виспатися. Зголосившись хорим, ляг на віз і заснув.

Мені приказали перебрати команду куреня. Я відмовився, мотивуючи це тим, що не можу перебрати відповідальности тепер у великій метушні. Команду куреня перебрав сотник Рудольф Мар. Він командував тепер своїм III-тим куренем і нашим (II-им). Куди диригував він сотні — не знаю. Ми стратили із куренем звязок і більше із сотником Бравном і Маром та сотнями ми не стрічалися. За II-ю сотнею скорострільів їхала III-тя сотня скорострільів — і довжезна кольона возів-гармат кінчилася. Обі сотні скорострільів були задною ослоною. (Далі буде).

Летунство У. Г. А.

Написав: Іван Лемківський.

(Докінчення).

Це була страшна страта для УГА. Потяг з летунським майном і майстернями цієї сотні був обстріляний противником вже при відізді зі Стрия. Показалися ворожі літаки над ними. При відізді цього поїзду-транспорту зі Станиславова зробили грабіжники напад на нього — однаковож на двірці впала чвалом кіннота УГА і рубаючи грабіжників, звільнила поїзд, який через Хриплин дібрався до Заліщик. Тут розпочалося вигруження летунського майна на сільські вози, які спрямовано на схід.

Настав Чортківський прорив, майно знову завагоновано і поїзд спрямовано на північ. Доїхав він до Тереховлі — де летунські сили УГА задержалися на недовгий час — до другого відвороту УГА — вже за Збруч.

„Друга Летунська Полева Сотня” в Краснім виїхала також під обстрілом 21. травня 1919 року з Красного до Озірної під Тернополем. Командант тої сотні, а разом і „Першого Летунського Полку УГА” полк. князь Кануков відлетів на літаку з 2 механіками вперед до Озірної, щоби вшукати відповідне місце під нове летовище своєї сотні. Однак він не долетів до Озірної, бо літак впав і шент розбився. Згинув полк. князь Кануков з обома механіками. Слідство за причиною цього нещастя виявило саботаж — хтось вкинув відламок бомби до циліндру мотору літака. Викриття злочинця наступило аж на Україні, коли стрілець Возьний зголосився у сотника Євського, що він, Возьний, бачив на власні очі, як четар-летун Купш, віденський жид, кинув кусень заліза до мотору літака полковника Канукова. Арештувати четаря Купша не вдалося — мабуть Купш пронохав це, сів на літак та відлетів на північний захід. Негайно за ним пігнався сот. Євський, дігнав Купша коло Тереховлі і після короткого бою зістрілив літак Купша — але чи Купш загинув тоді чи виратувався живим, невідомо до тепер.

Після всіх признаков, які виявило слідство, Купш був на службі у большевиків, котрим тоді дуже залежало на якнайбільшій ослабленні цілої УГА.

Що не вивезено з Красного — все розбито. Залишилися лише могили ряду летунів на кладовищі.

Всі три полеві летунські сотні, а властиво рештки всіх цих сотень зійшлися в Гермаківці, де на сільській площі улажено летовище. Звідси востаннє відлітали літаки по 2—3 рази в день кожний на фронт УГА. Летунство всіма силами працювало при підготовці нової акції УГА — знаної як „Чортківська Офензива”.

Ще перед першим відворотом УГА змінено підчиненість обох перших летунських сотень. Друга Летунська Полева Сотня стала своїми літаками обслуговувати весь боевий фронт усіх трьох корпусів УГА, а „Перша Летунська Полева Сотня” стала до диспозиції Начальної Команди УГА,

котра потребувала літаків для заграничних летів. Однакож страта трьох, одночасно, літаків інтернованих в Чехословаччині, була дуже тяжким ударом для цієї сотні, бо зісталися ще лише два літаки, котрі потребували направи і ця сотня фактично була вилучена зі служби.

Друга сотня задержалася не в Озірній, а в Березовиці, відтак транспорт майна виїхав до Тереховлі, а літаки цієї сотні, три вповні боездатні, відлетіли до Гермаківки.

Вдатний Чортківський наступ і посунення фронту УГА на північ, причинилися до перенесення летовища до Тереховлі. Тут улажено летунські майстерні і звідти літаки розпочали енергійну працю на фронті. Майстерні в дуже короткім часі відремонтували 5 літаків, які одержала негайно перша сотня так, що і вона розпочала свою діяльність на ново. І друга сотня одержала відремонтовані літаки — чотири.

Майстерні і магазини летунства були в Тереховлі частинно в вагонах на двірці, частинно в місті. Летовище, через брак відповідної площі в Тереховлі, було віддалене 4 км від міста.

Надійшов другий відворот УГА, вже за Збруч. Обі сотні завагоновали все своє майно і поїзд доїхав до Гусятина, тут все переладовано на сільські вози і перевезено за Збруч. Летоздатні літаки перелетіли — цих літаків було лише три і пару в направі. Решту залишено знищеними в Галичині.

Вози з майном спрямували, після переправи через Збруч, до Камянця Подільського.

Летунство УГА на Наддніпрянщині.

Постоем летунства УГА на Наддніпрянщині стала Шатава, біля Камянця Под., звідки вилетіла летунська сотня полк. Губера до Галичини, на приказ гетьмана Павла Скоропадського.

Після привезення летунського майна і 3 летоздатних літаків до Шатави — розпочалася повна реорганізація летунства УГА. З цією хвилею перестав існувати „Перший Летунський Полк УГА”. Майно пересортовано і все злишне залишено в магазинах в Камянці Под. Чисельний стан старшин і решти персоналу сильно зменшився в часі відвороту з Галичини.

Організацію летунських сотень основно змінено. Вправді осталися дві летунські сотні, але кожна з іншим призначенням. Перша сотня це „Розвідча Полева Летунська Сотня УГА” — з призначенням для летунських розвідчих цілей, — друга „Боева Полева Летунська Сотня” — мала призначення для боевої і бомбометної праці. Відповідне до цих завдань було вивіновання обох сотень.

Летовище, спільне для обох сотень, було в Шатаві.

Незабаром „відпочинок” УГА перемінився в наступ на схід — в напрямі на Золотоверхий Київ. Обі сотні розпочали на ново свою працю, най-

перше в напрямі перших ударів УГА на червону армію, в сторону Жмеринки — Винниці — і Староконстянтинова.

Галицька Армія йшла вперед дуже скорим темпом і віддаль фронту від бази в Шатаві ставала за велика — що приневолило обі сотні до перенесення найперше до Нової Ушиці. Звіди летунство розпочало період своєї діяльності найживіший і найславніший на Наддніпрянщині. УГА в тім часі була під Винницею, а залізничі двірці, з численними поїздами - транспортами большевицьких військ і евакуованого большевиками майна в Козятині, Житомирі, Бердичеві, Коростені і Хвастові, стали метою дуже частих налетів літаків УГА. Наслідки не дали на себе довго чекати — була це повна дезорганізація Сольшевицького залізничого транспорту, що в величезній мірі спричинилося до побід бригад УГА над большевиками.

І в самих боях галицьких бригад брало летунство участь. Так приміром взяття Коростеня було по мистецьки піддержане галицькими літаками, котрі завчасу збомбардували двірець в Коростені в такій мірі, що большевицькі панцирні потяги стали на двірцях зовсім унерухомлені на довший час. Транспорти большевицьких військ не могли переїжджати через таку важну для них вузлову стацію — Коростень, що в великій мірі приспичило і улекшило бригадам УГА здобуття Коростеня.

Большевики мали руд літаків на своїм протигалицьким фронті. Приходило до сутичок з ними. Один большевицький літак був збитий піхотою УГА коло Винниці — був мало ушкоджений і незабаром появився вже з емблемою УГА на фронті. З цим літаком, званим в УГА „червоним”, трапилася сумна пригода, — а саме летун, москаль-согник Алялюхін втік на нім до Добровольчої Армії ген Денікіна. Згодом опісля, після договору УГА з Добровольчою Армією, повернув сотник Алялюхін разом з цим літаком до летунства УГА.

Фронт посувався дальше вперед в сторону Києва. Обі летунські сотні переходять до Винниці, а відтак до Козятина. Зменшене число літаків приневолило всі боездатні літаки звести до одної сотні, яка одержала назву „Перша Летунська Сотня УГА” і вже ширше поза ці рямки одної сотні галицьке летунство не розрослося.

Зближався великий час входу УГА до Києва. На один день перед заняттям Києва, дістає команда Летунської Сотні такий, історичний приказ ген. Тарнавського:

„Підчас наступу власних військ на Київ, має щонайменше один літак безпереривно кружляти над Києвом і голосити, як заховаються червоні війська, та як наступають Денікінці”.

У випадку заняття Києва і маршу бригад УГА дальше вперед, мала Летунська Сотня зайняти лєтовище в Києві.

УГА Київ залишила.

Летунська Сотня переходить з Козятина назад до Винниці, де був постій Начальної Команди.

Нове положення УГА на Наддніпрянщині, новий протиденикінський фронт, ставлять перед Летунською Сотнею такі тяжкі і неімовірні до виконання

завдання, що галицьке летунство обезсилене до краю, не може їм подолати. Наш б. сотник-летун інж. Р. Земик подає в своїм спомині таку оцінку праці Летунської Сотні з боку чужинця, німецького летуна, котрий в дорозі до Києва, де мав скинути велику скількість агітаційних летючок, перервав свій лет в місці постою галицької летунської сотні. Оглянувши літаки УГА, цей німець-летун сказав дослівно:

„На таких ушкоджених літаках може літати лише правдивий патріот, якому в обороні Вітчизни нема нічого неможливого і страшного. Я ніколи, за жадну ціну, не сівби на такий літак, якими ви відлітаєте на фронт. У нас далеко ліпші апарати викидується як зужиті і зовсім непотрібні”.

Сумерк і кінець летунства УГА.

Галицьку Армію навістив тиф. Хто не бачив тоді УГА, хто не був в її рядах, той ніколи не збагне, в яким положенні найшлася УГА. Без ліків, на трісучих морозах — вмирали в гарячці тисячі. Тиф одолів і Летунську Сотню! Ще вересень і жовтень 1919 року працювала вона, обслуговуючи два фронти: Протибольшевицький і протиденікінський — оба проти-московські. Тиф клав на долівку по одному летунові — але сотня не здавалася, працювала дальше.

В дощах і осінніх, морозних вітрах, коли на овиді не показувався ні один ворожий літак, ні денікінський, все наймодернішого зразку, технічно чудово вивінований і приспособлений для летів в найгірших обставинах, ні большевицький літак носа не вихилив з безпечного гангару, то галицький літак находив все ще можливість заглянути в большевицьке чи денікінське запілля, придивитися ворожому фронтові і всі свої цінні спостереження довести до відома Начальної Команди. Не одно стрілецьке життя було збережене наслідком цих летунських звітів, дуже часто для того, щоби згинуті від тифу.

В перших днях листопада 1919 р. Летунська Сотня, знесилена і знищена, мусіла припинити зовсім свою діяльність і перейшла в „стан спочинку”.

Які жахливі були обставини, свідчить дуже добре факт, що п'ять летунських придніпрянських сотень, з них три в Кам'янці Под., а одна в Христинівці, не піднялися ні разу в повітря для боевого лету — від часу переходу УГА за Збруч. Сповняли лише службу воздушного звязку зі заграницею. Такі жахливі були обставини для летунства і в таких обставинах працювало і боролося галицьке летунство — дійсно до останнього. Тепер і воно було примушене залишити свою діяльність.

Трагедія УГА довершалася.

Зачалися переговори УГА з Добровольчою Армією. Летунська Сотня виїхала до Могилева над Дністром — однакж незабаром вернулася до Винниці і тут залишилася нечинною до підписання договору з Добровольчою Армією, силою котрого мала „Галицька Летунська Сотня” одержати літаки і весь потрібний летунський технічний матеріял найновіших зразків та знову переорганізуватися.

В тій цілі відїжджає вона поїздом дня 14. XII. 1919 року з Винниці до Одеси, де займає будинки аероплянної фабрики „Анотра”, віддалені 5 км. від міста. З місця сотня приступила до відремонтовання своїх старих літаків, маючи під рукою потрібні машини і урядження. Тут сотня очікувала на договором приречений технічний матеріал і нові літаки. Однакож москалі не додержали договору — навпаки ще забрали найліпший літак сотні.

На приказ Командування Добровольчої Армії мала „Галицька Летунська Сотня” відїхати пароплавом до Севастополя, разом з добровольчим 3-тм летунським дивізіоном.

Однакож українські робітники перестерегли сотню, щоби до Севастополя не їхала — пароплав з 3-ім дивізіоном був затоплений на морі, сотня вирятувалася, залишившись в Одесі.

В половині лютого 1920. року Одесу заняли большевицькі війська, з котрими УГА заключила раніше договір, силою котрого УГА перемінилася в ЧУГА — „Червону Українську Галицьку Армію”.

Большевицьке командування мало намір зовсім розформувати „Галицьку Летунську Сотню” — однакож рішуча постава і голос стрільців сотні спасли її — не на довго.

З кінцем березня 1920 року сотню перевезен під Київ на стацію Пост Волинський, де сотня одержала 5 боездатних літаків. 21. квітня 1920

року відїхала сотня до Бердичева, тут поставила полеві ганґари і розпочала полеву працю. Була вона того часу тактично підчинена команді 1-ої бригади УСС. Однакож наслідком подій на фронті — дуже швидкого наступу польської армії, сотня відїхала до Козятина — останнього свого місця постою.

Польська армія вдруге проломила большевицький фронт і окружила Козятин. Тут вивязався бій польських частин з большевицькими. Одночасно з польською армією, разом з нею наступали придніпрянські повстанці, котрі завважали поїзд з літаками, готовий, під парою, до утечі з Козятина; вони зірвали рейки, унеможлиблюючи виїзд поїзду та кинулися приступом на поїзд.

Вивязався короткий бій повстанців з частиною стрільцтва Летунської Сотні — а це тими стрільцями, котрі симпатизували з большевиками. Решта, велика більшість стрільців, не бажала боротися з повстанцями і кинула зброю.

В часі боевої суматохи ранено команданта Галицької Летунської Сотні поручника Хруща. Однакож він вспів ще приспособити три літаки до відлету; на однім сам сів і всі відлетіли до Києва. Решта літаків — два і решта майна летунської сотні та все стрільцтво, яке після бою залишилося живим, дісталася до польського полону.

„Галицька Летунська Сотня”, а з нею і галицьке летунство перестали існувати.

ВОЄННІ УСМІШКИ.

Тому двадцять літ...

Сказав мені редактор:

— Найближче число присвячуємо Карпатській Україні. Напишіть щось на цю тему — може якийсь спогад — може що інше...

Про Карпатську Україну? Ні, ні. Не маю нічого. Спогад з перед двадцяти літ? Ані руш. Ні сліду. Що не натрясуся мозком — ніяк не можу витрясти щось з нього про Карпатську Україну перед двадцятьма роками, щось — у чому я бувби особисто заангажований. З Карпатською Україною тому двадцять літ я не звязував навіть моїх другорядних плянів, таких — наприклад, дрібничок, як — вілля, яку я мав у пляні збудувати собі на Кримі, або виноградник, який я думав виплекати собі в Бесарабії. Навіть таку по суті незападничу справу, як полювання на зрубку звірину — хоч, треба признати, невідлучну акцесорію кожного дипломата — отже навіть полювання я переніс у своїх плянах на Кавказ, несвідомо переочивши прекрасні терени Карпатської України.

Так, що властиво нічого тим разом не напишу в фейлетоні, нічо... — а гов! Є! Але... це, властиво дрібничка. Це незначучий фрагмент розмови, яка велася раз підчас обїду в старшинській кухні III. Куреня, VI. бригади. Але най буде. Отже це було так:

Поручник Вербинець, сьорбнувши кави, порівняв прапор української держави до сонця, що розганяє мряку і тьму. Старшини gratулювали поручникові такого висказу, кажучи, що поручник знаменито надався б на редактора патріотичної газети, або

на посла. Але поручник Вербинець запротестував проти такої деградації, заявляючи, що свого висказу ужив свідомо. „Найліпший доказ, каже, подивіться, як зникає москофільство: зовсім як мряка перед сонцем. Чим вище підпливає сонце — тим даліше проганяє мряку і тьму. В нас, каже, вже геть розвівається москофільська мряка, ще залягає на окраїнах — на Лемківщині, на Закарпатті... „Сонце і мряка” є найліпше — неправда?”

Очевидно, що це була правда, а розмова тимчасом зійшла на Закарпаття.

— Там же москофільство втримається — сказав зтось.

— Втримається — повторив зтось другий — чехи і мадари підтримують.

— А я гадаю, що й там засвітить сонце і прожене мряку! — Очевидно, що це сказав поручник Вербинець. — Побачите, панове, що там буде за 20 літ!

Пригадую собі, що після цього запанувала хвилева мовчанка.

— Що буде? — спитався повагом сот. Яремчук.

— Україна! Побачите, як нас задивує цей клаттик української землі!

Знову мовчанка.

— Я щось не тямлю — хто там працює з наших діячів — запитався сот. Яремчук.

— Я знаю — відповів пор. Вербинець — я на Закарпатті був. — На перше місце я поставив би одного діяльного священника...

— Як називається?

— Як не помиляюся... о. Волошин... Так, так, той сам. Ми ще про нього почуємо — побачите!

— Побачимо...

І побачили...

ФЕДЬ ТРИНДИК

Залізно-дорожнє Депо У.Г.А.

Подав: чет. Данило Монджейовський.

В спадщині по Австрії перейняла УГА також „Залізно-дорожнє Депо“ в Стрию. Вивінене було воно добре так в матеріял, як машини технічні. За Австрії працювали там переважно майстри і техніки німці і чехи.

Часть тих старшин і підстаршин відїхала по розпаді до своїх країв, а часть лишилася і прийняла службу в УГА.

З евакууванням Стрия, евакуовано також і Залдор. Депо“ до Хриплина під Станиславовом. Тут малоцщо не захопили його поляки, коли за стацію розгорїлася боротьба. „Зал.-дорж. Депо“ вспіло ще вчас вїхати разом з іншими частинами. Було це в часі першого відвороту УГА. Поїзд налацований всяким зал.-дор. матеріялом відступив аж за стацію Вигнанка під Чортковом. Тут наступила реорганізація частини. Кількох старшин і підстаршин чужинців покинуло службу, а наших старшин і стрільців здібних до фронтової служби відкомендеровано до полків в поле. Залишився лише з чужинецьких старшин сот. Леопольд Райтер (віденчук), а в місце тих, що відїшли, придїлено з наших старшин пор. інж. Ярослава Глібовицького, як технічного референта і чет. Данила Монджейовського з кмди З.Д.У.

По реорганізації був такий харчевий стан: 3 старшин, 12 підстаршин і 45 стрільців. Між підстаршинами було кількох німців. Справником частини був стар. бул. Табака, рахунковим бул. Парашак, підхор. Романишин. По чортківській офензиві „Кмда зал.-дор. Депо“ дістала наказ направити кілька зал.-дор. мостів, але хід подій не дав вже спростоги цей приказ виконати.

З загальним відступом УГА за Збруч, заладовано декотре потрібніше зняряддя „Кмди Зал.-дор. Депо“ на 8 возів і частина на Чорнокінці, Збриж перейшла дня 16. липня 1919 р. о год. 4. зполудня Збруч.

За Збруч.

Дорогою на Сатанів, Ляндскорону подалася наша частина на Камянець Подільський. Там дістали ми наказ перейти враз з людьми і табором до Китайгорода над Дністром, де частина мала зреорганізуватися і повнити охоронну службу, перед можливим нападом з боку большевиків, що були недалеко. По двонедільнім побуті, дістала Кмда приказ відїйти в сторону Бару. Та був дальший приказ відїйти до села Маньковець, а пор. Ярослав Глібовицький відкликаний був до Нач. Кмди УГА до технічного реферату. По тринедільнім постою в Маньківцях, частина відїшла дня 26. IX. до Жмеринки. Ту позбирано на стації всяке зал.-дор. майно і заладовано до вагонів. Частина стала вести свою працю: зремонтвано три менше ушкоджені паровози, направлено один бронепотяг і ушкоджені мости.

Один паровіз зладжено для поїзду „Зал.-дор. Депо“, що складався з 11 вагонів. Машиністи і обслуга поїзду були свої.

Зі Жмеринки поїзд „Зал.-дор. Депо УГА“ удався до Проскурова. Там доповнено „Депо“ всякими

технічними матеріялами, які в більшості валялись по стації.

Дня 16. X. 1919. Кмда „Депо“ дістала приказ відїхати на ст. Могилів над Дністром і дождити там дальших приказів. Прибули ми там дня 23. X. 1919.

В тім часі окружною дорогою через Румунію надїшов для нашої Армії один вагон ліків враз з санітарним відділом під проводом от. Д-ра Новака і Д-ра Сяка (чи Сисяка, окуліста). Румуни по довгих переговорах ледви згодилися перепустити той вагон ліків і санітарний відділ через Дністер на Україну. Ліки і санітарний персонал перевезено човнами через Дністер і заладовано до двох вагонів. Це добро Кмда „Депо“ дістала приказ негайно перевезти до Винниці, де хорі в шпиталях змагались з тифом без помочі. На ст. Могилів не було опалу для машини. Кмда „Депо“ рішила з конечности порізати на опал для машини деревяний міст на бічнім торі. Стрільці різали той міст цілу ніч і носили дерево до машини, що холодна стояла коло 500 м від того моста. По кількогадиннім огріванню машину урухомили і аж під вечір 3. XI. поїзд відїшов, забираючи по дорозі в більшості босих стрільців наддніпрянців, що неодагнені і босі серед дощу зі снігом відступали під напором Добр. Армії. Потяг посувався вільно, бо по дорозі треба було доповнювати опал для машини деревом з поблизьких лісів. Так другого дня добились ми до Бару. В Барі показалося, що ліками хочуть подїлитися з нами відступаючі частини Армії УНР. Галицькі частини рішуче тому спротивилися і мало що не прийшло до кровопролиття. Всеж таки вдалося нам довести ліки і санітарів до Винниці.

На постій призначено нам Жмеринку, до котрої вночі з 10. на 11. листопада увїйшли Денікінці, з котрими наша Начальна Кмда день перед тим заключила була договір. Ми навчені досвідом у Києві, дуже нашому союзникові не довіряли і тому цілу ніч були в строгім поготівлі. Поготівля показалося зайве, бо Денікінці респектували нас. Тимчасом пятнистий і поворотний тиф клав наших стрільців і старшин покотом. Булавний і двох стрільців з нашої частини померли, а більша частина сотні лежала в вагоні в гарячці.

30. грудня 1919 р. скоїлася на стації пригода.

В околиці Жмеринки появились повстанці Тютюника. На Денікінців напав жах. Збилися на стації і не знали, що з собою робити. Для нас це було байдуже, бо всеж повстанці були наші люди. О другій год. з півдня повстанці почали наступ на Жмеринку, затаракотили кулемети і одна гармата почала бити по стації. Одна граната попала і в наш вагон, розбила його дощенту, але на щастя обїшлося без жертв у людях.

Денікінці в переполюсі залишили Жмеринку і подалися в сторону Вапнярки. Коло години 5-ої увїйшли повстанці до Жмеринки. Побули одну ніч і другого дня зникли так, як увїйшли, не знати відки і куди. Під напором большевиків 6. січня

1920 р. покинули ми Жмеринку. Різдво перевели в Вапнярці. При евакуації Жмеринки до нашого поїзду дочепився один вагон цивільних біженців, між котрими був п. Ч. теперішній професор Р. Ш. в Золочеві, котрому в тій дорозі уродився син.

Дня 12. І. були ми на ст. Ковбасна, там поховали ще одного стрільця, що помер на тиф. На Йорданські Свята ми були на ст. Слобідка, де залізничники і населення дуже щиро і сердечно угощувало нас, та і на дорогу дало харчів, бо з ними було в нас скрутно.

Звідси потягнулись ми до ст. Роздільної. Тут наткнулись на повстанців групи Махна. Вони прибули на театральну виставу, яку давав наш театр Стадника. Повстанці були одушевлені цією виставою і це причинилося до того, що вони нас і наше положення більше стали розуміти і з нами не вадилась.

З Роздільної Нач. Кмда дала нам наказ відіхати на ст. Тираспіль над Дністром і там дождати дальших приказів. Говорено, що маємо там направити міст, або переправу на Дністрі, бо була думка перейти до Румунії. З нами їхав також от. Любковіц, котрий мав мабуть в тій справі повірену місію до румунського уряду. В Тирасполі переправився човном через Дністер. Однак румуни не дозволили на перехід нашій Армії і сильно обсадили беріг Дністра, щоб в разі нашого насильного переходу через ріку нас не пустити. Тимчасом події йшли дуже скоро. Фронт Денікінців розлітався під напором большевиків, їх огорнув жах і вони в неладі втікали.

Дорогою на Тираспіль втікав денікінський генерал Бредов зі своїм корпусом. В паніці, безладно утікав корпус підганяний кілька десятками селянських хлопців. Потяги санітарні і з військовим добром почали копичитись на стації. Врешті щоб все знищити, машиністи зіскакували на повному ході з машин і пускали потяги один на другий. Потяги цілі розбивались недалеко зірваного моста, масакруючи ранених і всяке інше добро. Докінчувало розгрому населення поближких сіл. В місті також був судний день, втікаючі денікінські частини рабували місто, при тому розстрілювали самовільно, як говорили, петлюрівців і большевиків. Серед того моря людських хижак стояли ми одні-однісінькі в числі около 60 люда. Неза-

видне було наше положення. Дальший відступ був неможливий, чекала на нас смерть, або полон. Так стояли ми на стації відірвані і без звязку зі своєю Армією. Старались як могли, щоб нашого дійсного положення утікачі Денікінці не спостерегли. Недалеко наших вагонів робили ми щоденно два рази військові вправи з набитими крісами. Потяг обставили двома кулеметами і вартовими, озброєними крім крісів також і в ручні гранати. Денікінці, бачучи нашу спокійну, але рішучу поведінку, оминали нас.

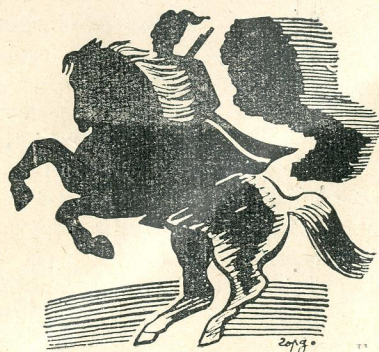
В місті йшли грабунки і розстріли, котрих допускались утікаючі марудери ген. Бредова. Населення просило в нас охорони. Ми, хоч нас було мало, вислали до міста 30 стрільців на охорону міста. Стрільці наші так як на стації, ритмічним військовим кроком перейшли через місто і зайняли місцеву Кмду міста. З марудерами поступали рішучо, навіть загрозили розстрілом за всяку самоволлю. Це допомогло і у місті настав спокій.

Охоронну службу мусіли ми розтягнути ще на один обект, а саме на казарми, котрі находилися 4—5 км від стації. Казарми ті були в старім форті над Дністром, в котрих найшли ми наших знайомих, іменню той самий санітарний відділ от. Д-ра Новака. Було там також хорих і ранених кільканацять наших стрільців. У цім форті цей відділ дуже бідив, брак було харчів і ліків. Сам от. Д-р Новак зохорів на тиф і в приступі гарячки незамітно покінчив з життям, протинаючи собі жили жилеткою на вістку, що до міста увійшли большевики.

Большевики під командою Катовського дійсно ввійшли до міста. До нас віднесли з резервою, не розброювали і дали харчів. Ми спільно з ними справили величавий військовий похорон нашому отаманові Д-рові Новакові. Величезний здвиг народу і війська супроводжали тлінні останки на тираспільське кладовище і о год. 5-ій пополудні лютого дня під сальви галицької і большевицької частини зложено його тіло до гробу.

Під кінець лютого прийшов до нас приказ вже ЧУГА, щоб наша частина негайно зголосилася в Нач. Кмді ЧУГА в Балті. По прибуттю до Балти, нашу частину розвязано. Старшин і стрільців поприділювано до ріжних кмд., а майно забрали большевики.

Так перестало існувати „Зал.-дор. Депо УГА”.

Посмертні згадки

† ХОР. У. Г. А. ГРИЦЬ КОМАРОВСЬКИЙ

роджений дня 5. IX. 1892. р. в Купятичах, пов. Перемишль, помер смертельно ранений в боях за Батьківщину під Наварією—Пустомитами коло Львова в Світлий понеділок 1919. р. дня 21. квітня.

Покійний походив з бідного селянського роду. Народні школи покінчив в Даровичах і в Нижанковичах, а 1906. р. вступив до польської гімназії в Перемишлі і безпосередно перед війною в 1914. р. кінчить її матурою. Світова війна застає його в Перемишлі, де перебув облогу, а по здобуттю Перемишля австрійськими військами, служить при австрійським перемиськ'ям 10-ім полку піхоти. Як підстаршина цього полку переходить весною 1918. р. з відділами австрійської армії на Велику Україну в околицю Одеси, відтак Миколаєва і тут застає його вже розвал Австрії. З повертаючими недовитками австрійських військ передістає з кірцем падолиста 1918. р. в околицю Самбора. Тут стрінувшись з своїми товаришами та знайомими вступає в перші ряди Української Галицької Армії. Як четовий І. сотні І. хирівського куріня, зорганізованим прибувшим тоді з Відня на наш фронт полк. Кравсом Антоном, переходить Покійний в перших днях грудня 1918. р. в наступ на ворога і крок за кроком відбиває від нього втрачені позиції від Фельштина почавши аж по лінію Корманичі—Нижанковичі—Дроздовичі. Тому, що на правому крилі фронту не було ще тоді належної безпеки, полк. Кравс обмежує в другій половині грудня свої дальші операції до позиційної війни, занявши лінію на схід і полудне від Хирова. За вірну та щиро службу для Батьківщини команда III. Бригади в Самборі підвищує Покійного в березні 1919. р. до степеня хорунжого. Курінь, в якому Покійний повнить службу від початку його повстання, займає становище на лінії сіл Ляшки—Березів—Сушиця велика і на тих становищах остає він аж до Великодня 1919. р. Командантом куріня був тоді сотник Сковронський Михайло. Щойно по чотиромісячній безпереривній, позиційній війні приходить І. хирівському куріневі на зміну 24. коломийський під командою пор. Володимира Левицького. По тридневній відпочинку в Надібах—Воютичах на приказ команди Бригади І. хирівський курінь переїздить в саму великдну Суботу на фронт під Львів. Тут в безпереривних боях, де що кілька годин змінити треба було воєнну позицію і тактику, поносить І. хирівський курінь свої перші, найбільші

втрати. Не стало тоді під Наварією—Пустомитами між живими крім кількох стрільців пок. хор. Гриця Комаровського, хор. — Буковинця з II. сотні (Дубика?), відійшов тоді в запілля в лісницю на все важко ранений в руку підхор. У. С. С. Вахович, родом з Хирова. Невесело верталось вже з поворотом на давні позиції під Хирів.

Покійний хор. Гриць Комаровський був в щоденному життю скромний, в поведенню привітний, в товаристві веселий, та хотая виховала його не наша, рідна а чужа школа, мимо того почувався вірним сином своєї рідної землі — Батьківщини. Як старшина У. Г. А. сповняв свої завдання і обовязки як найкраще і найсовісніше, не жалуєчи навіть і свого молодого, надійного життя, яке зложив на жертвеннику рідної землі в її обороні. Тож і не диво, що серед товаришів, знайомих та рідні полишив по собі щирий жаль і смуток. По так довгих літах забуття хоч тих кілька слів спомину про Покійного над його невідомою могилою буде виявом пошани та памяти до Його особи від товаришів школи і зброї. В. Й. П.

ЧЕТАР У. Г. А. ЛЕВ ПАШКОВСЬКИЙ,

роджений дня 4. вересня 1889. р. у Фредрополи повіт Перемишль, помер поцілений кулею дня 22. листопада 1918. р., похоронений на кладовищу в Молодовичах біля церкви.

Покійний покінчивши народню школу в рідному селі, ходив до української гімназії в Перемишлі, в якій і здав матуру в 1911. р. По матурі працює зразу як урядовець в приватному асекураційному товаристві Фльоріянци, відтак переходить до повітового суду в Перемишлі. В 1916. р. асентерований до австрійського війська, переживає з 18. перемиським полком краєвої оборони усі воєнні страхиття італійського фронту. Звідси по розпаді Австрії вертає в рідні сторони як четар і тут застає вже українсько-польські бої. Наша залага під напором польських збройних сил залишила вже тоді Перемишль і одна її частина організує та концентрує свої сили в сусідньому місточку Нижанковичах проти евентуальних випадів та посулень противника в глибину краю. Була це щойно половина падолиста 1918. р. Перебуваючи тоді у своїх батьків в найближчому селі Молодовичах бере покійний з своїми хлопцями-односельчанами як найактивнішу участь в боях за околицю Перемишля і Нижанкович. Ввесь час держить безпосередній звязок з залагою Нижанкович, а в часі ворожих наступів на наш осередок з'являється завжди на крилі ворога і своєю несподіваною та бравурною появою змушує його до безпланового відвороту. В боевих акціях та підприємствях відважний до очайдушности, був для нашого стрілецтва взірцем хороброго та щиро відданого рідній справі старшини. Згинув поцілений крісовою кулею в чоло на полі бою в трикутнику сіл Молодович, Купятич і Нижанкович. Похорон Покійного відбувся з хати його батьків. Взяла в ньому участь почесна чета стрільців враз з старшинами нижанківської залаги під проводом поручника Хроновята Михайла. Біля церкви в Молодовичах похоронено Його тіло, віддавши Йому востанне належну військову почесь.

Філія Товариства Охорони Воєнних Могил в Перемишлі відновила в 1935. р. могилу Покійного та поставила на ній тревалий памятник з хрестом і написом. Посвячення памятника відбулося 6. жовтня 1935. р. при великому здвизі народу усіх сусідних сіл і околиці. В. Й. П.

Б І Б Л І О Г Р А Ф І Я

СПИСОК ЖЕРЕЛ ДО ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИЗВОЛЬНОЇ БОРОТЬБИ 1914—1921 РР.

Ів. Ш.

Шрамченко С., лейтн. фл. [Памяти поляглих морців]. „Табор“. Каліш 1936. 8°, ч. 28/29, ст. 99.

Шрамченко С., лейтн. фл. П. В. Вдовиченко-Комаровський. (Посмертна згадка). „Тризуб“. Париж 1931. 8°, ч. 25, ст. 17—19.

Сотник по адміралції УНР. Докладна біографія. З портр.

Шрамченко С., лейтн. фл. Підводний човен і сучасні засоби його рятування. „Табор“. Варшава 1933. 8°, ч. 19, ст. 53—59.

З 1 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Піднесення українського прапора в Чорноморській фльоті. „За Державність“. Збірник 2. Каліш 1930. 8° в., ст. 120—124.

29 квітня 1918 в Севастополі. Перелік кораблів Чорномор. фльоти. З 1 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Піднесення українського прапора на ескадренному міноносці „Завидний“ Чорноморської фльоти. „Літопис Ч. К.“. Львів 1935. 4°, ч. 12, ст. 15—16.

Листопад 1917. З 3 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Порівнююча таблиця рангів українських фльотських старшин з рангами Армії У. Н. Р. і закордонних фльот. „Табор“. Варшава 1930. 8°, ч. 13, ст. 75.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Рідкий Ювілей. „Табор“. Варшава 1937. 8°, ч. 32, ст. 42—43.

Ген.-хор. Володимира Савченка-Більського з біограф. даними і з портретом.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Рідкий Ювілей. „Літопис Ч. К.“. Львів 1937. 4°, ч. 9, ст. 7.

Ген.-хор. Володимир Савченко-Більський. Причинки до біографії. З портретом.

Шрамченко С., лейтн. фл. Рятування підводних човнів. II „Табор“. Варшава 1934. 8°, ч. 23, ст. 26—32.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Сотник воєнно-морського судового відомства В. О. Лазаревський. „Табор“. Каліш 1936. 8°, ч. 30, ст. 40—41.

Некрольоґ, з портретом.

Шрамченко С., лейтн. фл. Сотник по Адміралтейству Петро Василевич Вдовиченко-Комаровський. „Табор“. Каліш 1931. 8°, ч. 16, ст. 106—108.

Некрольоґ. З портр.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Сучасне побільшення Чорноморської Фльоти. „Табор“. Каліш, 1936, 8°, ч. 13, ст. 71—74.

З 2 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Узброєння підводних човнів. „Табор“. Каліш 1935. 8°, ч. 25, ст. 45—50; ч. 27, ст. 33—39; ч. 28/29, ст. 74—98.

З 10 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Українська морська фльота в рр. 1917—1921. Історичний нарис. „Літопис Ч. К.“. Львів 1934. 4°, ч. 11, ст. 13—17.

Українізація і її наслідки. Однострій, склад. Ріжні формування, їх історія. З 4 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Українська воєнно-морська політика на Кримі у 1917—1918 рр. „Літопис Ч. К.“. Львів 1932. 4°, ч. 5, ст. 9—12.

Перегляд наказів по морському відомству про Крим. З 1 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Український Головний Морський Штаб у 1917—1921 рр. „Табор“. Каліш 1934. 8°, ч. 21, ст. 41—49.

Шрамченко С., лейтн. фл. Український морський Генеральний Штаб в рр. 1917—1921. „Табор“. Каліш 1931. 8°, ч. 16, ст. 90—92.

Завдання і організація.

Шрамченко С., лейтн. фл. Український Морський Міністр старший лейтенант фльоти М. І. Білінський. „Літопис Ч. К.“. Львів 1932. 4°, ч. 9, ст. 17—20.

Причинок до біографії. Його накази. З 2 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Українські воєнно-морські агенти в 1918—1920 рр. „Табор“. Каліш 1932. 8°, ч. 17, ст. 78—82.

К.-адм. Багманів, ген.-хор. В. Богомолець, к.-адм. М. Остроградський, кап. О. Зарудний, кап. Дашкевич-Горбацький, ген.-хор. В. Савченко-Більський, сотн. П. Вдовиченко-Комаровський, кап. Карл кн. Лівен, ст. лейтн. М. Білінський, лейтн. Яковлів, кап. Протасів, кап. Ю. Свірський, кап. Комотьяно.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Українські морські міністри і керуючі морським відомством в рр. 1917—1921. „Літопис Ч. К.“. Львів 1935. 4°, ч. 6, ст. 2—3.

З 2 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Українські воєнно-морські школи (1918—1920 рр.). „Табор“. Каліш 1931. 8°, ч. 15, ст. 80—84.

Гардемаринська школа.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Український рух на фльотилі Північно-Ледового Океану у 1917 році. (20 років тому). „Літопис Ч. К.“. Львів 1937. 4°, ч. 7/8, ст. 11—13.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Ще про однострій української морської піхоти в рр. 1917—1920. „Літопис Ч. К.“. Львів 1936. 4°, ч. 4, ст. 2—3.

В додаток до статті автора: Українська морська піхота в рр. 1917—1920, в „Л. Ч. Калини“, 1934, ч. 11. З 1 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Ювілей ген.-хор. по Адміралтейству В. О. Савченка-Більського. „Шлях“ Луцьк 1937. 4°, ч. 6, ст. 7.

З портр.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Воєнні кораблі та їх завдання. „На сліді“. Львів 1936, ч. 4, ст. 59—60; 1937, ч. 2, ст. 28—30; 1938, ч. 4., ст. 53—54. Типи воєнних кораблів. З 1 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Гідропляни-міноносці. „Табор“. Каліш 1938. 8°, ч. 34, ст. 42—46.

З 3 іл.

Шрамченко С., лейтн. фл. Генерал - хорунжий воєнно-морського судового відомства В. М. Богомолець. „Табор“. Каліш 1936. 8°, ч. 30, ст. 39—40.

Некрольоґ. З портр.

Шрамченко Святослав, лейтн. фл. Засоби боротьби з підводними човнами. „Табор“. Каліш 1936. 8°, ч. 30, ст. 31—39.

Шрамченко С., лейтн. фл. Озброєні сили європейських держав. „Табор“. Каліш 1935. 8°, ч. 26, ст. 44.

Шремф Клявс. Чи війна є конечністю? „Шлях Нації“. Львів 1936. 8°, ч. 3/4, ст. 165—171.

Переклад з нім.

Ш. С. Санітарний шеф козацького загону ім. Гонти. (Нарис на основі воєнного записника). „Кал. Черв. Калини“ на 1925 р. Львів 1924. 8°, ст. 60—62.

Ш. Т. На Волині. Із записок офіцера. „Діло“. Львів 1916, чч. 11, 12.

Шуліка Ів. Джерело історичної традиції. „Літопис Ч. К.“. Львів 1936. 4°, ч. 11, ст. 6.

Музей Визвольної Боротьби в Празі.

Шульгин О. Симон Петлюра та українська закордонна політика. „Збірник пам'яті Симона Петлюри“. Прага 1930, 8° в., ст. 172—176.

Причинок до біографії. Узглядноється й військові справи.

Шум Левко. Дещо з історії військової зброї та її видосконалення. „Україна“, журн. Станиславів 1920. 4°, ч. 1, ст. 7—8.

Шумський, полк. Фортифікація (Конспект лекцій). Київ 1918. 8°, ст. ? Видання Головної Шкільної Управи Військ. Мін-ства.

Шустикевич А., др. Втеча за Дністер. (Спомин). „Кал. Черв. Кал.“ на 1931 р. Львів 1930. 8°, ст. 121—131.

1920. Повстанці проти черв. москалів.

Шустикевич А., б. пор. УГА. З останніх боїв. (Осінь 1919 року на Великій Україні). „Кал. Черв. Кал.“ на 1929 р. Львів 1928. 8°, ст. 144—148.

Шустикевич А. Спомини з Одеси. „Кал. Черв. Кал.“ на 1928 р. Львів 1927. 8°, ст. 102—114.

26. XII. 1919 — VI. 1920. Одеса - Миколаїв. Перебування членів УГА під кровавою владою денікінців і большевиків. Розстріли. Транспорт до Архангельська.

Шухевич Володимир. Початок українсько-польської війни. Замітки з військового боку. „Укр. Прапор“. Відень 1919, ч. 23/25.

Шухевич Володимир. Початки українсько-польської війни. Замітки з військового боку. „Кал. Калед. Українця“ на 1920 р. Вінніпег Ман. 8°, ст. 193—195.

З „Укр. Прапора“, 1919, ч. 23/25.

Шухевич Степан, др. Видиш брате мій. (8 місяців серед УСС-ів). Львів 1930. 8°, ст. 232. Видання „Червоної Калини“.

Шухевич Степан, др., б. отаман УГА. Полковник У. Г. А. Альфред Шаманек. В десять роковини смерті. „Літопис Ч. К.“. Львів 1930. 4°, ч. 6. ст. 3—5.

Огляд діяльності. Біограф. причинок.

Шухевич Степан, др. Спомини з Української Галицької Армії. (1918—1920). Частина I. 16°. Львів 1924, ст. 176; Частина II. Львів 1929, ст. 176; Частина III. Львів 1929, ст. 162; Частина IV. Львів 1929, ст. 164; Частина V. Львів 1929, ст. 147. Видавництво „Червона Калина“.

Ч. I. — містить події від листопада 1918 до квітня 1919; ч. II. — від квітня 1919 до липня 1919; ч. III. — від липня 1919 до січня 1920; ч. IV. — від січня 1920 до квітня 1920; ч. V. — від квітня 1920 до серпня 1920.

Ще до історії стрілецьких пісень. „Укр. Слово“. Львів 1916, ч. 79, ст. 3.

Ще про обурення України з приводу розстрілу Богданівців. „Вільне Слово“. Зальцведель 1917. 4°, ч. 83, ст. 2.

Ще з приводу трагедії Галицької Армії. „Укр. Слово“. Львів 1920, ч. 126.

Ще з приводу трагедії Галицької Армії. „Гром. Думка“. Львів 1920, ч. 126, ст. 2.

Ще про Гомель. „Стр. Думка“. Кривин 1919, ч. 2, ст.

Передрук з большев. „Правди“ від 16. квітня 1919 про повстання в Гомелі I-ої совіт. армії.

Ще про I-ий курінь. „Розвага“, Фрайштадт 1918. 4°, ч. 12, ст. 4—5.

Курінь Оборони Рідного Краю в дорозі з Фрайштадту.

Ще про смерть бл. п. Вітовського і тов. „Укр. Голос“. Перемишль 1919, ч. 22, ст. 3.

Ще про транспорт інтернованих з Берестя до Домб'я. „Укр. Прапор“. Відень 1919, ч. 14.

Щербина Ф. Симон Петлюра на Кубані. „Збірник пам'яті С. Петлюри“. Прага 1930. 8° в., ст. 189—194. Спогади про С. П. поза військом.

Що діється на Україні. „Воля“. Відень 1920. 8°, т. I, ч. 4, ст. 155—158.

Ситуація. В Хмельнику. Обєднання армій. Літинська нарада. Денікин на Україні. Большевики на Україні. Становище в Кам'янці. Наміри уряду.

Що це за люди в австрійській формі йдуть до нас? (Кам'янець?) (1919?). Метелик ч. 59, ст. 4. Видання Мін-ва Преси й Інформації УНР.

В зв'язку з переходом Галицької Армії через Збруч.

Щуровський В. Зі записків лікаря Бригади УСС. „Кал. Черв. Калини“ на 1924 р. Львів-Київ 1923, 8°, ст. 79—90.

Санітарна служба.

Щуровський Володимир, др. Іван Франко серед Українських Січових Стрільців. „Кал. Черв. Кал.“ на 1927 рік. Львів 1926. 8°, ст. 23—25.

Щуровський В. Нарис санітарної служби Українських Січових Стрільців і I. Бригади У. С. С. „Літопис Ч. К.“. Львів 1926. 4°, ч. I, ст. 11—15.

1914—1920. Богатий матеріал до укр. військової санітарії.

Щуровський В., др. Не помянутим безіменним Борцям за кращу долю України. „Кал. Черв. Кал.“ на 1922 р. Жовква 1922. 8°, ст. 109—112; „Приятель Укр. Жовніра“. Кал. на 1923 р. Львів 1922. 8°, ст. 109—112.

Щуровський В., др. Спомини з пробування У.С.С. на Наддніпров'ю в 1918 р. „Літ.-Наук. Вістник“. Львів 1925. 8°, кн. III, ст. 218—228.

Щуровський Володимир, др. Українські Січові Стрільці на Запоріжжю. „Кал. Черв. Калини“ на 1929 рік. Львів 1928. 8°, ст. 40—44.

Ювилей ген. Віктора Курмановича. „Літопис Ч. К.“. Львів 1936. 4°, ч. II, ст. 7.

60-літній, у Відні. Заклик.

Ювилей ген. Віктора Курмановича. „Рідна Школа“. Львів 1936. 4°, ч. 22, ст. 336.

Ювилей ген. В. Сікевича. „Тризуб“. Париж 1930, ч. 43, ст. 9—12.

50-ліття військової служби. З портр. і груповою знімкою.

Ювилей Січових Стрільців та їх основника. „Тризуб“. Париж 1934. 8°, ч. 43, ст. 14.

Д-р Ігор Антонович: Традиція протимосковських війн Литовської Руси	II.	11
Теодор Марітчак: Часопис для війська „Козацький Голос“ 1919 р.	III.	3
М. С.: Історія одної жінки і одного парку на Україні	IV.	12
Св. Шрамченко: Святочна хвилина піднесення воєнного прапору на фльоті	V.	11
Сергій Федоров: Азов	VI.	7
Корнило Заклинський: Мазепинщина в освітленні турецької історії	VII—VIII.	29
Дмитро Паліїв: Генерал Мирон Тарнавський	IX.	2
Б. Галайчук: Хто увільнив 1918 р. Крим від большевиків	IX.	11
Микола Ковалевський: Епізоди минулого	X.	4
Д-р Кость Левицький: Дипломатична діяльність З. У. Н. Р.	XI.	3
Іван Лемківський: Летунство У. Г. А.	XI.	7
Іван Лемківський: Летунство У. Г. А.	XII.	15
М. Творидло: Перші революційні проблиски на Карпатській Україні у 1918 р.	XII.	2

ВІРШІ ТА ОПОВІДАННЯ

Микола Лебединський: Крути (вірш)	I.	2
Н. Ливицька-Холодна: * (вірш)	I.	2
Ст. Лисак: Мазепинка	II.	2
Василь Богацький: Талія	II.	19
Микола Лебединський: Тарасові (вірш)	III.	2
Ст. Лисак: Наш музика	III.	2
Яр. Курдидик: Вершник (вірш)	III.	17
Василь Хмара: Українській фльоті (вірш)	IV.	2
Микола Лебединський: Невідомому (вірш)	V.	2
Франц Коковський: Крути (вірш)	V.	9
Осип Мошура: Кіннота їде (вірш)	V.	10
Ол. Бабій: На київських горах (вірш)	VI.	2
Мик. Лебединський: Червоні червень... (вірш)	VI.	14
Ст. Лисак: Ніч після бою	VII—VIII.	10
Св. Шрамченко: Адмірал і кок	VII—VIII.	11
Микола Лебединський: Конотоп (вірш)	VII—VIII.	14
Волод. Сас: Три помилки чет. П. Модрини	VII—VIII.	32
Осип Мошура: Стрілецький записник (вірш)	IX.	10
Осип Мошура: Після зеленосвяточних обходів (вірш)	IX.	13
Ол. Бабій: Рожі (вірш)	IX.	14
Микола Лебединський: Чорніє поле (вірш)	X.	2
Микола Лебединський: Вершник (вірш)	XI.	2
Степан Лисак: Емігрантська світлина	XII.	10

МАТЕРІЯЛИ І ДОКУМЕНТИ

Вол. Петришин: Сліди слави в Угнові	III.	12
В. Совенко: Отаман Семен Заболотний	III.	17
Т. М.: Одна з перших летючок-відозв Директорії У. Н. Р.	III.	21
о. д-р Вол. Левицький: Телефонограма отамана Ерле	III.	22
Два денні прикази з листопада 1918 р. Н. К. У. В. у Львові	IV.	10
Т. М.: Перші повідомлення про чортківський пролом	V.	13
о. Мих. Мосора: Приватні гімназійні курси в Сколтім 1918 р.	X.	22
Учасники визвольних змагань з Іспаса к. Коломиї	XI.	21

ВОЄННІ УСМІШКИ

Федь Триндик: Дурна історія	I.	6
Федь Триндик: Жіноча тайна	VI.	10
Федь Триндик: Тому двадцять літ	XII.	17

БІБЛІОГРАФІЯ

Ів. Ш.: Список жерел до історії української визвольної боротьби 1914—1921 рр.	I.	21
Ів. Ш.: Список жерел до історії української визвольної боротьби 1914—1921 рр.	II.	23
Ів. Ш.: Список жерел до історії української визвольної боротьби 1914—1921 рр.	III.	23
Ів. Ш.: Список жерел до історії української визвольної боротьби 1914—1921 рр.	IV.	23
Ів. Ш.: Список жерел до історії української визвольної боротьби 1914—1921 рр.	V.	23
Ів. Ш.: Список жерел до історії української визвольної боротьби 1914—1921 рр.	VI.	23
Ів. Ш.: Список жерел до історії української визвольної боротьби 1914—1921 рр.	VII—VIII.	37
Ів. Ш.: Список жерел до історії української визвольної боротьби 1914—1921 рр.	XI.	22
Ів. Ш.: Список жерел до історії української визвольної боротьби 1914—1921 рр.	XII.	21

РІЖНЕ

Від Видавництва	I.	3
З листування Редакції	II.	23

РЕЦЕНЗІЇ І ЗАМІТКИ

Ів. Захарович: Юрій Косач: 13-та чота	I.	20
Богдан Чорногор: Історична повість і новеля за 1937 р.	III.	20
Ол. Б.: Улас Самчук: Батько і син.	III.	19
Богдан Чорногор: Федір Дутко: Дівчата очайдушних днів	IV.	19
Ол. Б.: Борис Ольхівський: Вільний нарід	IV.	20
Ол. Бабій: Польський журнал про українські справи	V.	18
Омелян Пріцак: Д-р Мик. Андрусяк: Мазепа і прабережжя	VII—VIII.	35
Богдан Чорногор: Ол. Бабій: Пожнивля	VII—VIII.	36
Ол. Бабій: Варт. Євтимович: Військо і війна	VII—VIII.	36
Ів. Захарович: За Державність	IX.	23
Яр. Заремба: Україна на дипломатичному фронті	X.	9
О. Думін: Українська військова і воєнна література (Табір ч. 16—30)	X.	18
В. Л.: Памяті Вожда У. Г. А.	XI.	4

ПОСМЕРТНІ ЗГАДКИ

Памяти великої Громадянки	II.	3
Ген. хор. Гаврило Базильський	III.	22
Пор. Ант. Дацко	IV.	21
Сот. Мих. Татух	IV.	21
Ст. дес. Лука Паньків	IV.	21
Пор. Олекс. Богдан	IV.	22
Сот. Ілько Герман	IV.	22
С. с. Іван Пукач	V.	21
Чет. Волод. Найдан	V.	21
Віст. Онуфрій Чура	V.	22
Іван Пилипець, кмдт. Української Державної Жандармерії в Теревовлі	IX.	23
Поляглі члени У. Г. А. із села Курдибанівки, пов. Бучач	IX.	24
Поляглі стрільці У. Г. А. із села Радчі, пов. Станіславів	IX.	24
Поляглі члени У. Г. А. із села Словіта, пов. Перемішляни	X.	23
Хор. Волод. Скибінський	XI.	20
Чет. Волод. Щепанський	XI.	20
Булав. Осип Кошута	XI.	20
Хор. Гриць Комаровський	XII.	20
Чет. Лев Пашковський	XII.	20

Літопис „Червоної Калини”

ілюстрований журнал історії та побуту

Річник X. 1938 (I—XII).

З М І С Т :

СТАТТІ	ч.	ст.	ч.	ст.
Петро Сагайдачний: Полк. Евг. Коновалець VII—VIII.	2		Теодор Марітчак: Між двома фронтами	VI. 3
(ір.): IV. Зїзд Українського Воєнно-Історичного			Василь Совенко: Моя перша зустріч з С. Петлюрою	VI. 11
Т-ва VII—VIII.	22		о. Мих. Божак: Ободівка к. Бершаді	VI. 14
Павло Магас: Похорони Начального Вожда	IX.	5	Д-р Ів. Борковський: Удар на Чортків	VII—VIII. 5
СПОМИНИ І ЗАПИСКИ				
Павло Магас: Святвечір у Бориславі	I.	2	О. З.: Гірська Бригада У. Г. А. та її перехід на чехословацьку територію	VII—VIII. 13
Іван Юрїв: Акт 22. січня 1919 р.	I.	4	О. З.: Гірська Бригада У. Г. А. та її перехід на чехословацьку територію	X. 8
Д-р Н. Гірняк: Микулинецькі події в 1919 р.	I.	12	Гнат Порохівський: Штаб півд. фронту	VII—VIII. 15
Яр. Гриневиц: Подільські дні, подільські ночі	I.	17	Гнат Порохівський: Штаб південного фронту	IX. 17
о. Ілля Бобиляк: Різдвяний спомин	II.	4	Ф. Ш.: На панцирці	VII—VIII. 23
П. Мигович: При VII. Львівській Бригаді на Великій Україні	II.	5	Ст. Стечишин: Спомин селянина про ген. М. Тарнавського	IX. 8
П. Мигович: При VII. Львівській Бригаді на Великій Україні	III.	13	Теодор Марітчак: Бережани взяті	IX. 9
П. Мигович: При VII. Львівській Бригаді на Великій Україні	IV.	5	Василь Джус: Полева-сторожа при VII. Львівській Бригаді	IX. 21
П. Мигович: При VII. Львівській Бригаді на Великій Україні	V.	14	А. Жук: Зі споминів про проф. С. Смаль-Стоцького	X. 2
П. Мигович: При VII. Львівській Бригаді на Великій Україні	VI.	15	П. Мигович: При I-ій Бригаді Червоних Українських Січових Стрільців	X. 11
П. Мигович: При VII. Львівській Бригаді на Великій Україні VII—VIII.	25		П. Мигович: При I-ій Бригаді Червоних Українських Січових Стрільців	XI. 16
Ів. Ш.: Фінал свободи, принесеної на багнетах	II.	9	П. Мигович: При I-ій Бригаді Червоних Українських Січових Стрільців	XII. 11
В. Кривокульський: Санітарна частина У. Г. А.	II.	15	Осип Назарук: В українській дипломатичній службі в рр. 1915—1923	X. 17
Тимко Ганчарик: Напад на обоз в чотирокутнику смерти	II.	17	Володимир Сірко: Наймолодші учасники У. Г. А.	XI. 5
Д-р Лонгин Горбачевський: Микола Ганкевич, один з героїв Крут	III.	3	Вол. Кривокульський: Пам'ятні хвилини	XI. 11
Варт. Євтимович: Здобуття „Праги”	III.	5	С. К. З.: Падолист 1918 р. в Чернівцях	XI. 12
Варт. Євтимович: Здобуття „Праги”	IV.	14	М. Шалавага: Ще про розстріл ком. Табукашвілі	XI. 13
М. Сигерич: Наші вояки-скитальці	III.	9	о. Мих. Мосора: Як українці в Сколім перебрали 1918 р. владу	XI. 14
Йосип Шемлей: З XII. Бригадою на Бережани і Перемишляни в 1919 р.	III.	18	Гринь Тершаковець: З листів до Редакції (1. листопад у Комарні)	XI. 15
о. Ілля Бобиляк: Великдень під Наварією	IV.	2	Іван Герасимович: За державність Карпатської України	XII. 3
Микола Неклевіч: На українській чорноморській флотії 20 років тому	IV.	3	Д-р Іван Стадник: Українська Робітничая Сотня при Чсл. зал. дорожнім полку в Пардубицях	XII. 9
М. Б.: Воскресє із мертвих	IV.	9	Данило Монджейовський: Залізно-дорожнє Депо У. Г. А.	XII. 18
Іван Велигорський: Організація військового шпиталю в Городенці	IV.	11	ІСТОРИЧНІ НАРИСИ	
С. Лисак: Під Чорногорою	V.	2	Д-р Ів. Іванець: Українське батальнє й історичне малярство	I. 7
Іван Сокіл: Від Збруча до Києва	V.	3	Свят. Шрамченко: Повстання Центральних Установ Українського Морського Відомства у 1917 році	I. 10
о. Іван Левицький: Український галицький полк в рр. 1920—1922—1923 на Великій Україні	V.	6	Теофіл Коструба: Де похоронено кн. Романа Мстиславича	I. 11
о. Іван Левицький: Український галицький полк в рр. 1920—1922—1923 на Великій Україні	VI.	19	Мих. Серєда: Українська жінка у визвольній війні 1917—1920 р.	I. 14
о. Іван Левицький: Український галицький полк в рр. 1920—1922—1923 на Вел. Україні VII—VIII.	19			
о. Іван Левицький: Український галицький полк в рр. 1920—1922—1923 на Великій Україні	IX.	15		
Леонід Бабинський: Перші дні після революції в 1917 р.	V.	10		

Остаточні умови передплати

АЛЬБОМУ У. Г. А.

1. Ціна, платна готівкою найdaleше до 31. грудня 1938 р., зол. 21 і 60 гр. на порто, разом зол. 21·60. — Для членів „Червоної Калини“ зол. 17·—
2. Ціна, платна місячними ратами по зол. 5·—, починаючи від дня замовлення зол. 23 і 60 гр. на порто, разом зол. 23·60. — Для членів „Червоної Калини“ зол. 18 і 60 гр. на порто, разом зол. 18·60.

Альбом УГА зможуть дістати лише передплатники!

Замовлення та передплату просимо присилати на адресу:

Видавництво „ЧЕРВОНА КАЛИНА“
Львів, вулиця Зіморовича ч. 12. поштова скринка ч. 43.

В ГРУДНІ ВИХОДИТЬ 9-й ЗБІРНИК

„ЗА ДЕРЖАВНІСТЬ“

багато ілюстрований, люксово виданий, зі споминами і розвідками наших визначних учасників визвольної війни. Видання Українського Воєнно-Історичного Товариства.

АДРЕСА УПРАВИ ТОВАРИСТВА Й РЕДАКЦІЇ:

ВАРШАВА 22, вул. ОПАЧЕВСЬКА ч. 54, м. 15, полк. М. Садовський.

ПРОДАЮТЬ УСІ КНИГАРНІ.

В 25. РОКОВИНИ СМЕРТИ ЛЕСІ УКРАЇНКИ ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

ПОВНЕ ЛІТЕРАТУРНЕ ВИДАННЯ ТВОРІВ

ЛЕСІ УКРАЇНКИ

в 10 томах.

Видає В-во „Українська Книгоспілка“ Львів, Крашевського 23. Ціна комплекту в передплаті 35 зл. Можна платити ратами. Згори за цілість 30 зл. Подобиці в проспектах. Передплату слати на адресу Видавництва або на Пром-Банк, Львів Гродзіцких 1. з допискою „У. Книгоспілка“. Приймаємо заступників на збирання передплати.

Від Адміністрації.

З цим числом посилаємо точним П. Т. Передплатникам, що мають заплачену передплату до кінця 1938 р., докінчення праці В. Січинського „Чужинці про Україну“ (11, 12, 13 і 4 стор. 14-го аркуша) аркуш ілюстрацій до неї та окладинку.

Якщо хто з П. Т. Передплатників не отримав може котрогось аркуша цієї праці, просимо реклямувати.

Залягаючи з передплатою П. Т. Передплатники можуть також дістати працю В. Січинського як безплатний додаток, якщо найдалше до 10. грудня ц. р. вирівнають в цілости свою залежність, а крім того вплатають одного золотого на порто висилки.

Під тою самою умовою можуть дістати бракуючі аркуші праці В. Січинського ті П. Т. Передплатники, що дістали перші аркуші, а опісля не платили біжучої передплати і дальших аркушів не дістали.

Звертаємо увагу на високу вартість цієї книжки, збогаченої численними ілюстраціями на окремому кращому папері.

„ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ“

ІЛЮСТРОВАНІЙ ЖУРНАЛ ІСТОРІЇ ТА ПОБУТУ

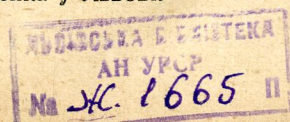
X. річник / Число 12. / Грудень 1938.

ЗМІСТ:

Перші революційні проблiski на Карпатській Україні у 1918 р. М. Творидло	2	Памяті поляглих	10
Українська Робітнича Сотня при Чхсл. Зал.-Дорож. полку в Пардубицях Др. Іван Стадник	3	При І-й Бригаді Червоних Українських Січових Стрільців П. Мигович	11
Емігрантська світлина Степан Лисак	4	Летунство У.Г.А. Іван Лемківський	15
Сторінка до історії V Сокальської Бриг. Андрій Назар	5	Залізньо-Дорожнє Депо У.Г.А. Данило Монджейовський	18
Генерал-Полковник Олекса Галкин Леонід Бачинський	6	Посмертні згадки	20
Петроград — Гапаранда — Вижиця 1917—1918 Тимко Ганчарик	7	Бібліографія Ів. Ш.	22
		Від Адміністрації	24

Wydaje: Wydawnicza Kooperatywa „Czerwona Kalyna“, Lwów, ul. Zimorowicza 12.
Redaktor: Petro Pasika. Drukarnia Naukowego T-wa im Szewczenki we Lwowie.

Видає: Видавнична Кооператива „Червона Калина“, Львів, вул. Зіморовича 12.
Редактор: Петро Пасіка. Друкарня Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові.

КАВУ „ПРАЖІНЬ“

■══════ не кожний, хто раз спробував.

„Суспільний Промисл“ – Львів 24. Жовківська ч. 188.

На сезон

Капелюхи

мужеські від зл. 6.50
жіночі і мужеські

Светери

Трикоти

поручає

Е. ДУМИН

Львів, вул. КОПЕРНИКА ч. 4

МІЖ ДОБРИМИ
НАЙКРАЩІ

ПУДРИ
КРЕМИ

МЕРІДА

ЕВКАЛІПТУСОВА
П А С Т А
ДО ЗУБІВ

Наклад на вичерпанні!

Спішіть з замовленням на

Історичний Календар-Альманах „Червоної Калини“ на 1939 рік.

В Альманаховій частині під наголовком:

„Україна на дипломатичному фронті“

статті українських дипломатів і істориків про МІЖНАРОДНІ ЗВ'ЯЗКИ УКРАЇНИ
в 1917–1920 рр. та в давнину.

НОВІ, НІДЕ ЩЕ НЕДРУКОВАНІ, матеріали про Берестейський Мир, Мирову Конференцію в Парижі, про діяльність українських посольств і місій в різних державах.

Календар-Альманах „Червоної Калини“ на 1939 р. є доповненням двох попередніх Календарів „ЧК“ за 1937. і 1938 рр., присвячених двацятиліттю будови Української Держави і Українського Війська, та висвітлює, що роблено і що досягнуто в українських державницьких змаганнях на міжнародньому форумі.

РЕВЕЛЯЦІЙНІ, ВПЕРШЕ РЕПРОДУКОВАНІ, СВІТЛИНИ українських посольств і місій, на кращому ілюстраційному папері.

Прегарна окладинка арт. мал. М. Бутовича.

Ціна зол. 1.50, з пересилкою зол. 1.85.

Дістати можна по всіх книгарнях або у Вид-ві „Червона Калина“,
Львів, вул. Зіморовича ч. 12. П. пов. почт. скр. ч. 43.

Хто ще не знає?,

що

ПАПЕРЦІ і ТУТКИ

(повноватки)

„КАЛИНА“

є найліпші

**С'ОЛІДНИЙ
МУЖЕСЬКИЙ КРАВЕЦЬ
БІЛОУС**
-ЛьВІВ-
ДОМІНІКАНСЬКА 4.
тел. 234-56.

на складі власні матеріали

ВАШ ГРІШ БУДЕ ПРАЦЮВАТИ

для рідного загалу,
якщо заощадите його

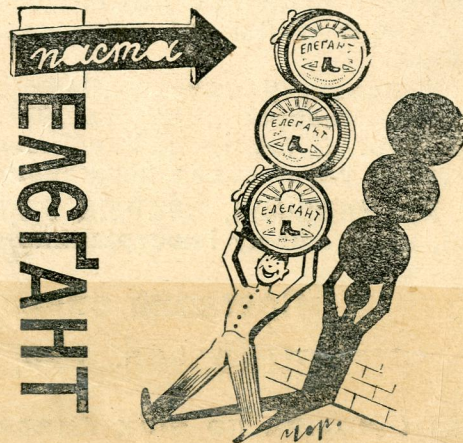
В Земельнім Банку Гіпотечнім
У ЛЬВОВІ, ВУЛ. СЛОВАЦЬКОГО Ч. 14.
(ФІЛІЯ: Станіславів, вул. Собієського ч. 11).

„Центросоюз“

гуртова
й детальна
продаж овочів
Ринок 39.

мясарські крамниці:
Ринок. 2
Личаківська . . . 50
На Байках 8
Софії 8а
Кентшинського . 21
Зибликевича . . . 2
Жовківська . . . 175
Городецька . . . 171

Український продукт

О. ЛЕВИЦЬКА І СКА
Львів, Кордецького 51.

IV
ЗМ 16 773/1938-1-12

Гітлер
червоно
каліни

1933